

SIIPIRIKKO 2/93

Pohjois-Karjalan Lintutieteellinen Yhdistys r.y.

Julkaisija: Pohjois-Karjalan Lintutieteellinen Yhdistys r.y.

Puheenjohtaja: Juha Miettinen Patotie 5 D 4 80160 Joensuu puh 821133

Varapuheenjohtaja: Hannu Huuskonen Karjamäentie 12 D 42
80230 Joensuu puh 137010

Sihteeri: Jukka Matero Kaislakatu 10 B 15 80130 Joensuu

Rahastonhoitaja: Olli Virmajoki 82180 Huhtilampi puh koti 792418 ja työ
167 5157

Muut hallituksen jäsenet: Kimmo Martiskainen 59820 Purujärvi puh 957-372270, Kimmo Koskela Iiksenvaara 80260 Joensuu puh 33397, Rauno Nivanaho Hyväriläntie 13 80260 Joensuu puh 137277, Jarno Sormunen Hyttitie 6 B 8 80170 Joensuu puh 896285

Lehden toimituskunta: Harri Kontkanen Jukajoentie 5 81235 Lehtoi puh 711865 (vastaava toimittaja), Juhani Hyttinen Sorvarinkatu 6 80160 Joensuu puh 821482

Tilausasiat: Lehti ilmestyy 4 kertaa vuodessa. Jaetaan jäsenille jäsenmaksua vastaan. Jäsenmaksun suuruus v.1993 on 50 mk (opiskelijat, alle 25 v. 35 mk, perhejäsenmaksu 100 mk). Siipirikon tilausmaksu v.1993 50 mk. Irtonumerot vuosikertaan 1981 asti 4 mk (juhlanumero 15 mk), vuosikerrat 1982- 5 mk + postikulut.

Yhdistyksen tili: SYP Joensuu 201620 - 337216/Pohjois-Karjalan Lintutieteellinen Yhdistys r.y./PL 119 80101 Joensuu.

Kansi Kalalokkiemo pesällään • *Hannu Eskonen*

SISÄLLYSLUETTELO	sivu
Kesähavainnot 1992: Juha Miettinen	35
Yölaulajat 1992 Pohjois-Karjalassa: Markku Halonen	45
(Selkä)lokkeja suojelemaan !: Risto Juvaste	48
Lokkiharrastuksen vaaroja: Risto Juvaste	52
Pielisen selkälokit: Esko Lappi	53

KESÄHAVAINNOT 1992

Juha Miettinen

Kesähavaintoja ilmoitettiin hieman edellisvuotisia useammalla lomakkeella (33; v.89-91 25,25,24), osittain tavallista aktiivisemmän karhuamisen ansiosta. Kiitokset havaintojaan ilmoittaneille sekä Esko Lapille säähavaintojen kokoamisesta.

Taulukko 1. Touko-, kesä- ja heinäkuun 1992 keskilämpötila ja sademäärä sekä vuosien 1961-90 keskiarvolämpötilat ja sademäärät Joensuussa ja Lieksassa. Lähde: Ilmatieteenlaitoksen kuukausikatsaukset, vol. 84.

	Joensuu			Lieksa		
	V	VI	VII	V	VI	VII
1992 keskilämpötila (°C)	9,4	15,3	15,2	9,2	14,5	14,6
1961/90 keskiarvo (°C)	8,3	14,2	16,4	8,0	13,8	15,8
1992 sademäärä (mm)	27	32	65	32	27	77
1961/90 keskiarvo (mm)	36	61	75	41	62	70

Seuraavassa havainnoitsijaluettelo, jossa lomakkeiden palauttaneiden nimet on alleviivattu:

PA = Pentti Ahola, JH = Jari Halonen, MH = Markku Halonen, PH = Petri Hottola, HH = Hannu Huuskonen, TJ = Tuomas Immonen, LK = Lauri Karttunen, PK = Pertti Kilpeläinen, HKi = Hannu Kivivuori, HKO = Harri Kontkanen, SK = Sami Korhonen, VK = Veikko Korhonen, KiK = Kimmo Koskela, HKä = Harri Kämäräinen, EL = Esko Lappi, HL = Hannu Lehtoranta, JoL = Jouni Lehtoranta, JuL = Jukka Lehtoranta, ML = Mauri Leivo, KM = Kimmo Martiskainen, JMa = Jukka Matero, JMu = Juhani Mauranen, HM = Heino Mertanen, JMi = Juha Miettinen, MO = Marko Ojala, LP = Lasse Pakarinen, PP = Pasi Parkkinen, AP = Ari Parviainen, VP = Vieno Piipponen, HP = Hannu Piironen, MP = Matti Piironen, APi = Arvo Piironen, EP = Esko Pulkkinen, KR = Kauko Rouhiainen, JH = Juhani Ryyänen, AS = Antti Siivonen, JS = Jarno Sormunen, VS = Veli-Matti Sorvari, RS = Risto Sulkava, AT = Ari Tanskanen, PT = Pertti Tolvanen, ET = Erwin Tuppurainen, OV = Olavi Vainikka, JV = Juha Valtanen, MV = Marko Visala, PZ = Pentti Zetterberg.

Kuntalyhenteet:

Eno = Eno	Nur = Nurmes
Ilo = Ilomantsi	Out = Outokumpu
Joe = Joensuu	Pol = Polvijärvi
Juu = Juuka	Pyh = Pyhäselkä
Kes = Kesälahti	Rää = Rääkkylä
Kii = Kiihtelysvaara	Toh = Tohmajärvi
Kit = Kitee	Tuu = Tuupovaara
Kon = Kontiolahti	Val = Valtimo
Lie = Lieksa	Vär = Värtsilä
Lip = Liperi	

Lajikohtainen katsaus

Kuikka (*Gavia arctica*) P-Karjalan kuikista saatiin enemmän havaintoja kuin koskaan: varmasti tai todennäköisesti pesiviä pareja ilmoitettiin peräti 107 (v.85-91 25,67,74,46,48,14,39). Syynä ei ollut suinkaan kuikkien runsastuminen vaan PH:n ja ML:n kaakkuriprojektin "sivutuote". PH retkeili joka puolella maakuntaa ja ML keskittyi Outokummun gaviioihin, jonka kuikkakannaksi hän arvioi 45 σ . Havaitut parimäärät kunnittain: Ilo 8, Joe 1, Juu 2, Kes 11, Kii 8, Kit 2, Kon 5, Lie 27, Lip 3, Nur 9, Out 27, Rää 3 ja Val 1.

Pesintöjä varmistettiin 17 (v.91 12), joista kaksi pesälöytöä. Pesistä toinen tuhoutui (v.91 4). Havaituissa poikueissa keskimäärin 1,62 poikasta (v.91 1,17).

Kaakkuri (*Gavia stellata*) Kaakkurien tehoetsintä toi tietoon ennätyselliset 25 paria, joista peräti 22 σ uusilta paikoilta! Parimäärät kunnittain: Ilo 2, Kes 3, Kii 1, Kit 1, Kon 3, Lie 13, Lip 1 ja Out 1. Näistä kokonaan uusia pesimäkuntia olivat Kiihtelysvaara, Liperi ja Outokumpu. Poikueita havaittiin vain kolme: 2+1+1 poikasta.

Härkälintu (*Podiceps griseigena*) Havaintoja kertyi 55 parista (v.89-91 30,13,29), joista valtaosa parilta PH:n tutkimalta Kiteen järveltä. Parimäärä kunnittain eriteltynä (suluissa v.91): Juu 6 (2), Kes 14 (5), Kit 19 (5), Lip 3 (1), Nur 3 (-), Out 1 (1), Pyh 1 (-), Rää 6 (12), Toh 2 (1) ja Vär - (1). Ensimmäistä kertaa ilmoitettiin havaintoja kahdeksalta uudelta paikalta: Juu Kannas Ritolahti (HL), Lip Joutenlahti (JMi) ja Mattisenlahti (MH), Nur Höljäkkä (HL), Rää Vahalahti ja Vuonisniemi (MH) sekä Toh Niemelä (PH) ja Tammalahti ML). Poikuehavaintoja ei tehty, mutta Kes Ristilahdelta löytyi munapesä (KM).

Mustakurkku-uikku (*P. auritus*) Mustakurkku-uikun pesimäpaikat tutkittiin tavallista tarkemmin ja siksi havaintoja kertyi ennätysmäärä (taulukko 2). Uusien esiintymispaikkojen löytämisessä kunnostautui MH: Joe Utra, Rää Hautalampi, Ruokosalmi ja Vahalahti. Lisäksi uusi paikka oli Nur Huuhtilahti (HL). Parimäärät kunnittain (suluissa v.91): Joe 2 (3), Juu 4 (1), Kes 4 (1), Kit 5 (2), Lip - (2), Nur 2 (-), Out 2 (1), Rää 3 (3), Toh 6 (2) ja Vär 3 (4).

Taulukko 2. Eräiden lajien havaintomäärät (paria/koirasta, paitsi palokärki, törmäpääsky ja korppi: pesintöjen määrä) Pohjois-Karjalassa vuosina 1984-91.

Laji	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Mustakurkku-uikku	14	22	26	17	18	11	20	34
Laulujoutsen	7	27	29	27	32	14	25	37
Pikkutikka	17	18	12	14	30	18	38	27
Pohjantikka	8	5	6	6	6	3	6	24
Palokärki	6	4	12	8	9	7	16	11
Törmäpääsky	1185	1230	1929	1455	1407	587	1192	475
Korppi	9	16	16	16	15	8	11	9

Heinätaivi (*A. querquedula*) Heinätavista kertyi myös huomattavasti aikaisempaa enemmän havaintoja. Yksinomaan Kit Päätyeenlahden laskennoissa tavattiin 16 σ , mikä vastaa viimevuosien koko PK:n havaintomäärää (v.87-91 16,11,36,14,17 σ / σ). Kolmelta paikalta ei aiemmin ollut ilmoitettu havaintoja: Kit Kiteenlahti (MH) ja Lie Murtoranta Leppilampi sekä Rantala Sittalampi (EL). Ilmeisesti heinätaiveja oli todellisuudessaakin tavallista enemmän maakunnassa, mutta varmasti laji jää usein tavallisuutensa takia kirjaamatta ylös, jos kyse ei ole varsinaisista laskennoista.

Lapasotka (*Aythya marila*) Harvinainen kesähavainto, joka koskee ilmeisesti muuttomatalla ollutta yksilöä: 7.6. σ Toh Pejjonniemenlahti (HKO).

Alli (*Clangula hyemalis*) Yksi kesäinen alli löytyi Lip Särkijärveltä: 21.7. σ (ML).

Pilkkasiipi (*Melanitta fusca*) Jo toisena vuonna peräkkäin löytyi Kit Päätyeenlahdelta pilkkasiipi, tällä kertaa naaras: 11.6. (PH).

Tukkakoskelo (*Mergus serrator*) Poikkeuksellisen iso poikue: Lie Pielinen Ruokoniemi 12.8. σ +n.50 poikasta perässä (Juhani Mauranen/EL).

Uivelo (*Mergus albellus*) Lähes edellisvuotisen tasoinen esiintyminen ja jälleen varmistui PH:n lintulaskennoissa pesintä, nyt Pol Nisjärveltä. Muut havainnot: Kit Päätyeenlahti 5.6. σ , 8. ja 11.6. σ (PH) sekä 2.7. σ (MH), Out Vuonos 13.6. σ , 2 σ , sekä Vär Sääperi 15.6. σ (HKI) ja 14.6. σ (HKO).

Metsähanhi (*Anser fabalis*) Vain kaksi havaintoa: Juu Panja 6 munainen pesä (M. Haukka/HL) ja Pol Nisjärvi 1 ad ruokaili usein aamulla, mahdollisesti pesä lähellä (PH).

Sepelhanhi (*Branta bernicla*) Yksi havainto vanhasta paikasta ja jälleen Joensuusta: Ukonlahdella 2-3 (2ad, 1 2kv) yksilöä monta viikkoa kesä-heinäkuussa (PH ym.).

Laulujoutsen (Cygnus cygnus) Pesiviä pareja ilmoitettiin edellisvuosia enemmän (34; vrt. taulukko 2.). Jälleen 11 näistä oli pareja, jotka joko pesivät tai oleskelivat paikalla, josta ei ollut aiemmin ilmoitettu havaintoja. Uudet havaintopaikat kunnittain: Eno 1 (Jaana Myllymaa), Ilo 4 (Helvi Kettunen, PZ ja PH 2kpl), Lie 2 (PH), Pol 1 (Martti Miettinen/JMi), Out 1 (Erkki Huovinen/JMi), Toh 1 (PH) ja Val 1 (VK).

Havaituissa poikueissa oli keskimäärin 3,33 (N=12), mikä on hieman keskimääräistä vähemmän: (v.84-91 4.1, 4.2, 4.4, 4.64, 3.8, 4.2, 2.6, 4.1). Syynä lienee huhtikuun sitkeä takatalvi, jonka nietokset peittivät pesäkumpareet pitkälle toukokuulle ja myöhästyttivät siten muninnan alkua.

Peltopyy (Perdix perdix) Ei havaintoja.

Riekko (Lagopus lagopus) Havaintoja kuudesta kunnasta : Eno 1, Ilo 3, Kon 2, Lie 3, Val <7 ja Vär 3 yksilöä. Kolmelta alueelta ei ollut ilmoitettu aikaisempia havaintoja: Eno Rahkeenniemi (MH), Lie Pielinen Sikosaari (EL) ja Val Riihivaara (VK). Jälkimmäinen oli myös ainoa poikuehavainto.

Kurki (Grus grus) Todennäköisesti pesiviä kurkipareja löytyi edellisvuotinen määrä: 41 (v.85-91 15,35,54,39,26,11,37). Pesimättömiä lintuja laskettiin ainoastaan 55; yli kymmenen yksilön parvia ei havaittu lainkaan. Ns. uusia pesimispaikkoja ilmoitettiin ennätykselliset 19. Ilo Korvinsuo Parilampi ja Salmisuo (VS), Marjovaara (PZ) sekä Umpijärvi (ML), Kes Syvälampi (PH), Kii Kalaton (PH), Kon Kolvananuuro (Kimmo Nevalainen/JM) ja satamalahti (Pentti Kuittinen/JMi) sekä Raatesuo (VS), Lie Kitsi Kasurit ja Palolammet sekä Rasvasuo (PH), Nurmijärvi (VS), Lip Leppälampi Lamminurmi (LK), Matkalampi (Esko Natri/JMi) ja Riihilampi (MH), Nur Sammaljärvi (JV), Pol Kuikkapuro (HKä) sekä Rää Pötsönlahti ja Anninkankaansuo (MH). Vain kuuden parin poikasmäärät selvisi ja niissä oli keskimäärin 1,6 poikasta (v.91 1,71). Pesiä löytyi yksi: 2 munaa, joista molemmat kuoriutuivat (Esko Natri).

Nokikana (Fulica atra) Nokikanamäärät pysyivät lähes edellisvuotisella tasolla: 34 ♂ (v.90-91 9,42). Parimäärissä ei ole mukana havainto Out Sysmäjärveltä: 4.8. 45 yksilöä (MH), mikä kertoo hyvin onnistuneista pesinnöistä. Neljältä paikalta ilmoitettiin havainto ensimmäistä kertaa: Joe Paritsanlahti ja Utra (MH), Lip Härkinlampi (ML) sekä Nur jätevesialtaalta (HL).

Pikkutylli (Charadrius dubius) Pikkutyllihavikset kirjautuvat vuosi vuodelta paremmin havisvihkoihin: 19 ♂ (v.91 13). Ns. uusia tapaamispaikkoja oli yhdestätoista havainnosta peräti 7: Joe Linnunlahti (ML), Juu Tiilikka (HKä), Kit Ikolansaari (Marko Visala/JMi), Out Jokipohja (MH), Sysmäjärvi ja Vuonos (ML) sekä Pol Kuikkapuro (HKä).

Kapustarinta (Pluvialis apricaria) Kapustarintoja löytyi yhdeksältä pesimäpaikalta yhteensä 13 ♂/varoittelevaa lintua. Neljältä alueelta ei aikaisempia havaintoja ollut: Ilo Ristisuo (JMa), Nur Haapasuo (JV) ja Suojärvi (MH) sekä Val Kortelansuo (Väinö Korhonen/VK).

Jänkäkurppa (Lymnocyptes minimus) Kolme havaintoa ilmoitettiin, joista yksi vakio paikalta Kon Pitkärannasta (21.5. 3 Ä MH). Kaksi muuta havaintoa voivat koskea

Nokikanaemo risulinnassaan • Hannu Eskonen

muutolla olleita kurppia: Joe Iksensuo 9.5. 1Ä (VS) ja Out Laikanlahti 21.5. 1 Ä (ML).

Pikkukuovi (Numenius phaeopus) Havaintoja ilmoitettiin tavallista harvemmilta alueilta. Kaikkiaan löytyi yhteensä ain. 18 ♂/varoittelevaa yksilöä (v.91 22). Paikat kunnittain (suluisia v.91): Ilo 3 (2), Kes 2 (2), Kit - (1), Kon - (1), Lie 1 (2), Nur 3 (2), Pol - (1) ja Vär 1 (-). Näistä uusia oli kaksi: Ilo Salmisuo (VS) ja Nur Haapasuo (JV).

Suokukko (Philomachus pugnax) Ainostaan yksi havainto ilmoitettiin: Vär Sääperi 2.6. pesivänä (PH).

Vesipääsky (Phalarobus lobatus) Yksi havainto: Vär Sääperi 24.6. 1 (Seppo Kallio).

Selkälokki (Larus fuscus) Ks. erillinen selvitys seuraavassa numerossa!

Merilokki (Larus marinus) Joe Kontiosuon kaatopaikalla havaitsi PH 20.8. 1ad ja 1 juv linnun, joka kerjäsi ja sai ruokaa emoltaan. On mahdollista, että laji olisi pesinyt ensimmäistä kertaa P-Karjalassa.

Pikkulokki (Larus minutus) Pikkulokkihavainnot ilmoitettiin kiitettävän aktiivisesti ja pareja laskettiin ennätysmääriä: 680 (v.86-91 313,630,300,425,120,385). Kaikkiaan havaittiin eri paikoissa vähintään 1435 yksilöä. Suurimmat yhdyskunnat olivat tällä kertaa Joe Höyläksellä (JMi) ja Toh Peijonniemenlahdella (MH), joissa molemmissa pesi vähintään 100 ♂. Neljältä paikalta ei ollut ilmoitettu aikaisempina vuosina havaintoja: Lie Viekijärvi Vaaralahti (ET), Nur Huuhtilampi 10 ♂ (HL), Pol Nisjärvi 16 ♂ + 50 pesimättöntä (PH) ja Toh Rämeejärvi 8 ♂ (PH).

Uuttukyyhky (Columba oenas) Ainoa havainto hyvin perinteiseltä paikalta: 25.6. 1 rantapellolla Vär Sääperi (PH).

Sepelkyyhky (Columba palumbus) Erikoisen myöhäinen pesintä Lie Rauhalassa (EL). 14.8. männyssä sijainneessa pesässä oli 2 munaa, 27.8. 2 untuvikko poikasta ja 2.9. oli poikaset kuolleet.

Käki (Cuculus canorus) Käen munia tavattiin kolmessa leppälinnun pesässä, joista kahdessa muna ei kuoriutunut: Kon Tukholmanlammit (KiK) ja Lie Nurmijärvi (EL). Kon Kerolankankaalla pääsi sitten KiK käyttämään rengastuspihtejä.

Kehräätäjä (Caprimulgus europaeus) Tavanomaisen niukasti havaintoja (taulukko 3.). Havainnot kunnittain (suluissa v.91): Kes - (-), Kit 3 (3), Kon 4 (2), Lip 1 (-), Rää - (2), Toh 1 (-), Tuu - (1), Vär - (4). Kahdesta paikasta ei ollut aiempia havaintoja: Kit Juurikajärvi (MH) ja Lip Härkinvaara (PZ).

Taulukko 3. Eräiden lajien havaintomäärät ($\sigma/\sigma\sigma$) Pohjois-Karjalassa 1982-90.

Laji	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Kehräätäjä	10	15	16	9	2	9	2	12	9
Kuhankeittäjä	34	34	63	78	73	76	26	37	49
Kultarinta	36	39	21	27	37	15	8	13	7
Mustapääherttu	22	18	23	42	33	19	12	10	19
Kultasirkku	24	29	25	33	18	18	7	11	14

Harmaapäätikka (Picus canus) Ei havaintoja.

Pikkutikka (Dendrocopos minor) Pikkutikkahavainnoissa palattiin keskivertovuoden tasolle (taulukko 2.). Kaikki havainnot kunnittain (suluissa v.91): Eno - (1), Joe 6 (6), Juu - (1), Kes 6 (3), Kit 3 (5), Kon 1 (4), Lip 2 (4), Out 2 (2), Pol 2 (5), Pyh 1 (3), Rää 1 (2), Toh 1 (1) ja Vär 2 (1) reviiriä. Uusia esiintymispaikkoja löytyi kuitenkin 12: Joe Honkaniemi (PZ), Joe Sulkulahti Paksuniemi ja Varpaniemi (KiK), Kes Kuo-
lemanlamminsuu, Purujärvi Leveäkivi ja Opottala sekä Ristilahti (KM), Lip Leppilampi (KR,JMi) ja Onkisalmi (LK), Out Sysmäjärvi Suvisranta (JMi), Pol Nieminen (AT) sekä Vär Niirala (Pentti Koljonen/HKi).

Pesintöjä varmistui yhdeksän: Joe Höylas lentopoikue ja käpytikän tuhoama pesä (JSo,JMi), Kes Varmo Immolanniemi ja Pöllälanniemi 5 poik.reng. (KM), Kon Teerisaari 5 poik.reng. (HH), Lip Leppilampi 6 poik.reng. (KR,JMi), Pol Koivusaari (JMi) ja Teerisaari 5 poik.reng. (HH) sekä Rää Haapaniemi $\sigma+1$ poik.reng. (MV,JMi).

Pohjantikka (Picoides tridactylus) Moninkertainen määrä havaintoja normaaliin verrattuna (taulukko 2.). Tämä johtuu lähes yksinomaan VS:n aktiivisesta aarnimetsien koluamisesta Liekassa. Sattumalta myös muitten ilmoittamat havainnot oli uusilta paikoilta, joten yhteensä löytyi peräti 23 aiemmin tuntematonta pohjantikkametsikköä. Pesintöjäkin varmistui peräti 8; niistäkin valtaosa Lieksasta: Kon Hautajärvensalo $\sigma+3$ poik.reng. (KR,JMi), Lie Saari-Valama poikaspesä (VS), Korkea-aho poikaspesä

(VS), Massivaara lentopoikue (VS), Mieronaho 1 poik.reng. (VS,JMi), Tolkeenvaara poikaspesä (Matti Ikonen/VS) ja Ukko-Koli 4 poik.reng. (JMi) sekä Lip Leppilampi 4 poik.reng. (Matti Varis,JMi).

Reviirit kunnittain: Ilo 1, Kes 1, Kit 1, Kon 2, Lie 14, Lip 1 ja Val 3.

Palokärki (Dryocopus martinus) Huono vuosi palokärjillä. Todennäköisesti huhtikuun kova ja pitkä takatalvi sotki pahasti pesinnät, sillä moni vanha pesäpaikka oli hiljaisena. Osa kärjistä saattoi tehdä uusintapesiä, sillä vielä heinäkuun lopussa löytyi poikaspesä. Reviirien kokonaismäärä putosi lähes puoleen edellisvuodesta: 31 (v.85-91 12,36,50,33,31,26,48). Havainnot kunnittain (suluissa v.91): Ilo 1 (-), Kes 8 (9), Kit 1 (7), Kon 3 (2), Lie 6 (2), Lip 3 (9), Nur 1 (2), Out 1 (1), Pol 1 (1), Pyh - (1), Rää 3 (4), Toh - (1), Val 3 (7) ja Vär - (2) paria/soidintavaa yksilöä. Uusia tapaamispaikkoja kertyi kuitenkin kymmenen; jälleen valtaosa Lieksasta (v.87-91 35,21,23,19,22): Kes Lakovaara (PH) ja Rasti (MH), Kon Heinävaara (M.Pihlatie/HH), Lie Erkkalanaho (VS), Louhisalonsärkkä (VS), Rasvasuo (PH), Tolkeenvaara (VS) ja Vääräkangas (VS), Pol Vasarakangas (AT) sekä Val Pyykölä (VK).

Huonosta pesimävuodesta kertoo sekin, että huolimatta vuosittain lisääntyneestä reviiritietoudesta varmistettiin pesintöjä vain 1980-luvun keskivertovuoden verran: (vrt. taulukko 2): Kes Varmo Immolanniemi (KM), Kon Salmilammensalo 4 poik.reng. (HH) ja Heinävaara (HH), Lie Rasvasuo poikaspesä 26.7. (PH), Lip Ahonkylä 5 poik.reng. (JMi,KR), Pol Vasarakangas 5 poik.reng. (AT), Rää Sangenlahti 4 poik.reng. (MV,JMi), Val Pyykölä 2 poik.reng ja Riihikangas 4 poik.reng. (VK).

Käenpiika (Jynx torquilla) Pesintöjä varmistettiin seitsemän (v.87-91 17,8,2,5,6): Joe liksenvaara 4 poik.reng (KiK) ja Multimäki $\sigma+9$ poik.reng. (HKä), Kon Särkäsuo (HH), Lip Joutenniemi pesä tuhoutui poikasvaiheessa (JMi), Pyh Hammaslahti $\sigma+9$ poik.reng. (P.Pitkänen,JMi), Rää Suokoivikko 3 poik.reng. (Hannu Eskonen,JMi) ja Varpasalo 3 poik.reng. (Leena Matilainen,JMi). Lisäksi ilmoitettiin kaksi reviirihavista (Joe ja Lip).

Kuhankeittäjä (Oriolus oriolus) Kuhankeittäjiä löytyi maastosta hieman enemmän kuin edellisvuonna (taulukko 3.) Lisäys johtuu havaintojen tarkemmasta ilmoittamisesta Kesälähdeltä. Havainnot kunnittain (suluissa v.91): Joe 4 (2), Juu 1 (-), Kes 14 (4), Kit 7 (8), Kon 1 (2), Lie 3 (-), Lip 9 (7), Pol 2 (-), Pyh 2 (2), Rää 4 (9), Toh 1 (1) ja Vär 1 (2). Joe Utrankanavalla onnistui HKä rengastamaan yhden poikasen.

Korppi (Corvus corax) Korpin pesintöjä varmistettiin hieman vähemmän kuin parhaina vuosina (taulukko 2). Pesinnät kunnittain (suluissa v.91): Ilo 1 (-), Kii - (2), Kon - (1), Lie 2 (1), Lip 1 (2), Nur 3 (1), Pol 1 (-), Pyh - (1), Val 2 (3). Uusia pesäpaikkoja löytyi viisi: Ilo (VS), Lie (VS), Nur 2kpl (P.Lipponen/HL) ja (JuL) sekä Pol (Vesa Valling/JMi). Poikueissa oli 6+4+4+4+3 poikasta (keskimäärin 4.2; v.84-91 3.5,4.17,4.75,4.0,3.0,4.35,3.3,3.0), mikä on hieman keskimääräistä paremmin. Neljä poikuetta rengastettiin (JMi,VK) ja näistä Pol Kinahmon pesintä oli kuukautta normaalia myöhäisempi.

Mustavaris (Corvus frugilegus) Kaksi havaintoa vanhoilta paikoilta: Joe Kontiosuon kaatoipaikka 11.6. ain.1 (HKä) ja Vär Sääperi 23.5. 10 (MH).

Naakka (Corvus monedula) Kaksi uutta havaintopaikkaa; molemmissa tapauksissa kyse ilmeisesti pesimättömistä linnuista: Kit Päätyeenlahti 5.6. 2 N (PH) ja Lie Egyptinkorpi 2 äänt. (JV).

Kuukkeli (*Perisoreus infaustus*) Lieksan aarniometsäkartoitukset tuottivat myös uusia kuukkelihavaintoja ja itse asiassa ilmoitetusta 13 havainnosta peräti 12 oli ennestään tuntemattomia. Havaintojen määrää lisäsi myös se, että edellisessä katsauksessa pe-
räänkuulutettuja kesän ulkopuolisiakin havaintoja on runsaasti mukana. Kaikki ha-
vainnot: Ilo Koivusuo 8.3. 1 ja Ruosmesuo 23.2. 1 (VS), Lie Haapahaasianvaara 2.7. 1
(Matti Ikonen/VS), Huosionlampi 15.7. 2 (PT), Jongunjoki 23.9. 2 (VP), Kitkasuo 6.7.
4=lentopoikue (VS), Nurmijärvi heinäkuu 3 (Anna Miettinen/VS), Pieni Uramovaara
22.7. 4=lentopoikue (VS), Päävaara 15.7. 1 (PT) ja Rasvasuo 26.7. 2 (PH), Lip Lep-
pälähti syyskuu 1 (Esko Pulkkinen/LK), Pol 9.7. 1 (MH) sekä Val Iso-Juomasuo
18.10. 1 (VK).

Pähkinähakki (*Nucifraga caryocatactes*) Kaksi havaintoa, jotka eivät välttämättä koske
vielä vaelluksella olleita lintuja: Kes keskusta useita havaintoja heinäkuulta alkaen
(KM) ja Pyh Mulo 30.8. 1 (PZ).

Törmäpääsky (*Riparia riparia*) Törmäpääskyhavaintoja tehtiin vähemmän kuin kos-
kaan (taulukko 2.). Kuitenkin edellisvuoteen verrattuna kolonioissa oli lintuja jopa
selvästi enemmän kuin edellisvuonna (taulukko 4.), joten ilmeisesti havaintoja ilmoit-
tettiin lähinnä pienistä yhdyskunnista. Uusia yhdyskuntia löytyi 6 (v. 88-91 27,9,3,12):
Kon Alavi (HM), Lie Huosionlampi (PT), Lip Simananniemi (LK), Nur Viemenenjär-
vi (AS), Out Varislahti Takkulansuo (ML) ja Rää Jaamankangas (MH).

Taulukko 4. Törmäpääskyn primäärät kolonioissa vuosina 1991 ja 1992.

Paikka	1991	1992	Havainnoitsijat
Eno Jakojärvi	20	20	HKä
Juu Tiilikka	20	30	HKä
Kes Salokylä	50	50	KM
Kon Puntarinkoski	10	25	HKä
kaatopaikka	20	35	HKä
Lip Härkinvaara	15	15	HKä
Pol Martikkalanniemi	10	10	HKä
Sotkuma	10	10	HKä
Pyh Suhmura	10	20	HKä
YHTEENSÄ	165	215	

Punarinta (*Erithacus rubecula*) Myöhäinen pesintä Kii Hietajärvellä: 16.8. 4 puolikas-
vuista poikasta rengastettiin (Reijo Naumanen, JMi).

Kuusitiainen (*Parus ater*) Jälleen ennätysmäinen esiintyminen. Leudot talvet, runsaat
vaellukset ja vuoden 1990 huippurunas kuusen siemensato ovat pohjustaneet kuusiti-
aiskannan nousun lähes 1970-luvun tasolle. Havainnot kunnittain (suluissa v.91): Joe 4
(4), Kes 1 (-), Kit 2 (-), Lie 2 (1), Lip 3 (2), Out 1 (-), Pyh 1 (1), Rää 2 (7) ja Toh 1
(-) havaintopaikkaa. Lisäksi hyvin monilla ruokintapaikoilla havaittiin talvella kuusiti-
aisia. Pesiä löytyi kolme Joe Iiksenvaaralla (kaikki KiK), joista yksi epäonnistui (kir-
josieppo valtasi pöntön). Kahdesta muusta rengastettiin 11+11 poikasta ja lisäksi
emot.

Punarinta pesi harvinaisen myöhään • Hannu Eskonen

Pyrstötiainen (*Aegithalos caudatus*) Myös pyrstötinttejä oli edellisvuosia enemmän
maastossa. Havaintoja kertyi 18 (v.91 9). Pesintöjä varmistui ennätysmäärä (12); ha-
vainnot kunnittain (suluissa pesinnät): Ilo 1 (1:HKo), Joe 4 (3:JS,JMa,HKä), Kit 2
(2:APo), Kon 5 (3:MPn,VS,HKo), Lie 1 (1:PT), Lip 1 (1:PZ), Out 1 (1:MH), Pol 1,
Rää 1 ja Toh 1.

Kultarinta (*Hippolais icterina*) Kultarinnasta on hyvää vauhtia tulosta ARK laji.
Koskaan ei ole ilmoitettu näinä vähän havaintoja (taulukko 3). Esimerkiksi MH kom-
mentoi Rääkkylästä: Edelleen vähenemässä. Havainnot kunnittain (suluissa v.91): Joe
2 (5), Kes 3 (-), Lip - (1), Rää 1 (4), Toh 1 (-) ja Vär - (3). Laulavia koiras kuultiin
yhdessä uudessa paikassa: Joe Matara (HKä).

Mustapääkerttu (*Sylvia atricapilla*) Sen sijaan mustapääkertut näyttäisivät jo olevan
nousemassa parin vuoden aallonpohjasta (taulukko 3). Havainnot kunnittain (suluissa
v.91): Eno 1 (-), Joe 3 (1), Kes 1 (1), Kit 4 (1), Kon 3 (-), Lie 1 (1), Pyh - (1), Rää 4
(2) ja Toh 2 (3).

Aikaisempia havaintoja ei ollut ilmoitettu neljästä paikasta: Eno Kuusjärvi (MPn), Kit
Närsäkkälä (JMi), Lie Patvinsuo Autiovaara (HKo) ja Rää Pyssysalo Samppaanniemi
(MH).

Tilhi (*Bombycilla garrulus*) Tilhiä havaittiin selvästi edellisvuotta enemmän ja laa-
jemmalla alueella. Havainnot kunnittain: Lie 3, Nur 2, Out 1, Pol 1 ja Val 1 havainto-
paikkaa.

Lapinharakka (*Lanius excubitor*) Tavallista enemmän havaintoja, joista osa saattaa
koskea jo muuttomatkinsa aloittaneita lintuja. Kaikki havainnot: Lie Patvinsuo 15.7.
1 (PZ), Joe Kontiosuon kaatopaikka 4.-21.8. 1 (PZ), Lie Murtojärvi 20.7. 1ad (PH) ja
Tolkenvaara 24.7. 1 (VS) sekä Out Rikkaranta "kesällä" ♂♀ (ML).

Pikkuvarpunen menossa pesälleen • Hannu Eskonen

Pikkuvarpunen (*Passer montanus*) Havaintoja vain ennestään tunnetuilta pesimäpaikoilta. Suurin parvi Vär kk 14.4. 30 (MH). Rää Haapasalmella rengastettiin kaksi poikuetta:2 ja 4 poik. (MH,JMi).

Tikli (*Carduelis carduelis*) Suorastaan ennätyselliset 10 havaintoa, joista monet uusilta paikoilta. Kaikki havainnot: Joe keskusta tori 2 (MPn), Kontiosuon kaatopaikka 1 (MH) ja Mäntylä 1 (PZ,MH), Kes Mäntyniemi 2-3 (MH), Kit keskusta 1 ja Puhos 2 maastopaikasta (MH), Lip Härkinvaara 2 (PZ), Pyh Mulo 2, joista toinen juv (MH) ja Vär Sääperi-keskusta 1 (HKi,PZ).

Hemppo (*Carduelis cannabina*) Myös hemppohavainnot tuplaantuivat edellisvuodesta. Kaikki havainnot: Joe Linnunlahti reviiiri (ML), Mehtimäki ♂♀ (JMa), Noljaikka 2 (JMa) ja Kontiosuon kaatopaikka reviiiri (ML), Kes Mäntyniemi reviiiri (KM), Kit Kiteenlahti 1 (MH), Lip keskusta ♂♀ (LK), Papelonsaari (MH) ja Viinijärvi keskusta 1 (MH), Rää Haapasalmi 1 (MH) sekä Vär Savikko 6 (MH).

Kultasirkku (*Emberiza aureola*) Hieman edellisvuosia enemmän, mutta silti vain puolet viiden vuoden takaisista reviiirimääristä, jolloin Vär Sääperissä Joensuussa oli vielä kunnan yhdyskuntia. Kaikki havainnot perinteisiltä paikoilta: Joe Kettuvaara pariton ♂ (HKä) ja Marjala 5 munan pesä tuhoutui (JMa), Lie Rauhala 2♂♂, joista toinen 2kv ja toinen +2kv (EL), Sokojoki 3♂♂, joista ain. 1 +2kv (MO), Lip Mattisenlahti ♂ (LK) ja Vär Sääperi-Savikko ain. 6♂♂ (PH,HKi).

YÖLAULAJAT 1992 POHJOIS-KARJALASSA

Markku Halonen

Yölaulajavuosi oli keskinkertaista hivenen parempi; kaikki lajit löytyivät listoilta. Tiukan kiertelyn ansiosta monille lajeille saatiin myös mukavia summia. Joskin yölaulajamaastoja kompassi vain kourallinen lintuihmissä, ja heistäkin vain murto-osa ilmoitti havaintonsa. Tilanne oli senkin suhteen outo, että noin 70 prosenttia havainnoista löytyi yhden ainoan yökyöpelin lomakkeilta. Silti kiitos kaikille havainnoijille. Toivotaan että kesästä 1993 tulee hyvä, ja myös havainnot muistetaan palauttaa, sillä näkyväthän maakuntamme luvut myös Linnut-lehden yölaularaportissa.

Kaulushaikara (*Botaurus stellaris*) jatkaa viime vuosien levittäytymistä. Nyt havaintoja tuli ainakin 15:sta yksilöstä. Seuraavat lutakot olivat uuhkien miehittämät. 15.5. Joe Höylas (AS ym.) ja 18.5.-29.6. Lip Mattisenlahti (ilmeisesti eri reviiirit), 12.5.- Out Sysmäjärvi Lahdenjokisuu (MH,PH,HK), 20.5. Out Laikanlahti (MH,PM), 21.5.- Rää Kylmäpohja (MH), 23.5.- Out Sätöslähti (HK,PP), 23.5.- Lip Heponiemi (HK,PP), 27.5.- Rää Ruokosalmi (MH), 28.5. Rää Hautalampi (MH), 23.5. Lip Riihilampi (LK), 7.6.- Rää Haapasalmi (MH), 7.6. Lip Viinijärvi Viiniranta (LK), 7.6. Pol Solalampi (AT), 17.6. Rää Jokilampi (MH) sekä 4.6. Kit Muljula (PH). Ominaista jälleen oli havaintojen keskittyminen Rää-Lip-Out -hyvälle kosteikkoalueelle.

Ruisräikkä (*Crex crex*) Kohtalainen vuosi. Eka narisija viritteli ruosteista kurkkuaan laulukuntoon 2.6. Joe Pilkossa (AS). Muut havainnot: 4.6. Toh Ristee (PH), 7.6.- Vär Sääperi+Savikko 4Ä (monet), 6.6.- Toh Kirkkoniemi, 10.-26.6. Lip Riihilampi (MH,KR), 6.6.- Rää Oravilahti 2Ä, 2.7. Kit Lohela 1Ä, Savikko 1Ä ja Kiteenlahti 2Ä (MH,TN), 8.7. Rää Savikko sekä 9.7. Kit Savikko 3 uutta, Kiteenlahti yksi uusi sekä Suontaus 3Ä (MH,TN,JR). Uusia räkkiä tupsahti ainakin Kiteen suunnalle kummasti heinäkuulla. Oli siinä korvilla tietämistä, kun kolme narisijaa ja pensassirkkalintu lauloivat samalla niityllä noin sadan metrin säteellä. Heinäkuun jo hämärtyvät heinä tuoksuiset kuutamoyöt ovat muuten mahtavia!

Luhtahuitti (*Porzana porzana*) Huittivuodesta muodostui melko mukava, vaikka kauan kaivattua pikkuhuittia ei löytynytäkään. Tuskin kuitenkaan niin, ettekö niitäkin olisi maakuntamme lukuisissa hyvissä lintuluhdissa ollut. Ensimmäinen huittitunnustelija sivalsi piiskaavalla äänellään vasta 15.5. Vär Uudenkylänlammella (PZ). Myös Lip Mattisenlahdelle oli tupsahtanut 18.5. jo kolme huittailijaa.

Pääjoukot saapuivat kuitenkin vasta kesäkuun alkupäivinä. Toinen selvä ryntäys tapahtui kesä-heinäkuun vaihteessa. Silloin huittailua kuului monilla uusilla, huonoillakin, huittipaikoilla. Tulivatko nämä keskikesän huittit jostain kauempaa, olivatko ne pesimättömiä vai aloittivatko ne vain uudelleen laulukauden pesinnän jälkeen? Omien havaintojeni mukaan huittaja saapui jostain myös sellaisille paikoille, missä ei linnuista ollut kuulunut pihahdustakaan koko kevät-kesänä. Esimerkiksi Kit Muljulassa ei huittaja huudellut kovasta kuuntelusta huolimatta kuin vasta 2.7.- yhteensä 4 yksilöä. Sen sijaan Juurikkajärvellä huittit (6 yks.) olivat asemassa "oikeaan" aikaan, 12.6. Useassa paikassa huittaja tuli huutelemaan entisten seuraksi, tai sitten kaikki loppukesän huittelijat olivat uusia, ja vanhat asukkaat pysyttelivät hiljaa. Niinpä huittien yhteismäärä (65) on vain suuntaa-antava. Huittaja, kuten myös muita yölaulajia, on enemmän kuin luulisi. Niitä on varmasti myös kuultu enemmän, mutta sitten tulkittu samoiksi yksilöiksi. Oikean reviiirimäärän selvittäminen joltakin lutakolta vaatisi monia kuuntelukertoja sekä reviiirin tarkan paikanmäärittelyä.

Jokatapuksessa 65 huittia on aika paljon, ja se on vertailukelpoinen luku edellisiin vuosiin; yökyöpelit ovat olleet viime vuosina ahkerasti liikkeellä. Parhaat huittilutakat: 16.5.-VII Lip Mattisenlahti 6Ä (monet), 12.6. Kit Juurikkajärvi 6Ä (MH), 17.6. Rää Hautalampi 3Ä (MH), 2.7. Kit Muljula 3Ä (MH), 4.7. Kes Kuolemanjärvi 3Ä (PH), 2.7. Rää Ruokosalmi 5Ä (MH). Pohjoisimmat huittit (2Ä) huittailivat 13.7. Juu Vuokossa (MH,TN).

Luhtakana (*Rallus aquaticus*) Mukavasti viisi havaintoa tästä melko vaikeasti lintujärvien äänipaljoudesta löydettävästä lajista. Tämän melukanan röhkimisen, kököttelyn, kiljunnan sekä tunnusomaisen kryii-äänen kuuleminen kirkuvasta lokkikoloniasta vaatii jo harjaantunutta korvaa. Havainnot: 1.5. Out Sismjärvi Sismjäjokisuu (MH, JR, TN), 13.5.-1.6. Pyh Mulonniemi (AS), 16.5. Kit Ätäskö (PH), 1.6. Toh Peijonniemenlahti (MH) sekä kesäkuun ajan Lip Mattisenlahden mainiossa lutakossa 1, ehkä 2Ä (monet).

Liejukana (*Gallinula chloropus*) Ainoa havainto tästä luhtakanaakin salaperäisemmästä lajista oli kesäkuun alussa Lip Mattisenlahdelta (PM, MH). Joe Höylaksen vakioreviiri oli hiljainen, ja liekö 'mutakanaa' ollut Outokummun vanhoilla reviiireilläkään?

Satakieli (*Luscinia luscinia*) Ekat saapuivat 17.-18.5. ja sen jälkeen alkoikin konsertti soida lehdöissä. Yhteismäärä oli keskinkertainen eli satakielikannat olivat normaalit. Parhaita, ja samalla vaikeimmin laskettavia, paikkoja olivat: Kit Päätye + ymp. 8Ä (PH), Toh Kemie-Ristee 20Ä, Lip Mattisenlahti 12Ä, Joe Pilkkko 6Ä, Rää Haapasalmi 4Ä, Kit Pirhola 5Ä ja Juurikkajärvi 5Ä, sekä Vär Niirala-Sääperi alueella 9Ä. Yllättävän paljon satakieliä löytyi Joensuusta. Viimeiset laulajat jakoivat konserttoja vielä kesäkuun viimeisinä päivinäkin.

Viitasirkkalintu (*Locustella fluviatilis*) Neljä 'tulitikkuaskin ravistelija' löytyi. 11.6. Kes kk:n yölaulajatihentymässä oli kaksi koirasta kilpalaulannassa samalla niityllä (MH). Kesäkuun lopulla Lip Mattisenlahdella laulellut 'visili' oli oikea yleisömenestys, linnun löytäjänä kunnostautui P.Zetterberg. Toisen laulukauden aikaan 14.7. lasketteli viitasirkka Lieksan keskustan lähellä (Oiva ja Asko Oksman).

Pensassirkkalintu (*Locustella naevia*) Mukavasti sirisi myös pensassirkkoja. Tiukka tunnustelija äännäheli jo 17.5. Kit Maljakivessä (PH). Kesäkuulle meni kuitenkin maakuntamme niittyjen laajamittaisempi miehittäminen. Suurimmat keskittymät: 31.5.- Joe Pilkkko 6Ä (MH, AS), 9.6. Lip Pappelonsaari 3Ä (MH, TN), 12.6.- Kit Juurikkajärvi 4Ä, Lip Mattisenlahti-Roukalahti 5Ä (MH) ja parhaimpana 7.6.- Vär Savikossa samalla niitylakeudella 7Ä (monet). Myös pensassirkkalintuja saapui jostain lisää kesä-heinäkuussa, esim. Savikon pellolle. Pesinnän jälkeisen toisen laulukauden aikana koiraat saattavat kierrellä kummasti uusilla laulumailloilla. Tämä toinen laulukausi jatkuu usein aina elokuulle asti.

Luhtakerttunen (*Acrocephalus palustris*) on puhtaasti kesäkuun yölaulaja. Kohtalaisen paljon kerkisikin kesäkuussa löytyä näitä laulutaitureita. Kaikki havainnot: 9.6.- Toh Kemie-Ristee 5Ä (PH ym.), 11.6. Kes kk 4Ä pienellä alueella (MH), 12.6.- Vär Sääperi + ymp. 3Ä, Niirala 1Ä ja Savikko 2Ä, Kit kk 1Ä, Toh Niemelä 1Ä (PH), 1.6.- Pyh Mulo 1Ä (PH), 19.6. Kes Mäntyniemi 1Ä (HK, AP), 24.6. Joe Höylas 2Ä (HM, SM) sekä 26.6. Rää Oravilahti 1Ä (PZ).

Viitakerttunen (*Acrocephalus dumetorum*) Hyvin menee myös viitakerttusella. Jo 17.5. lauleli ennätysaikainen tunnustelija Kit Juurikassa (PH). Koko kesäkuun alkupuoli oli kuitenkin lajin päämuuttoaikaa. Uusia laulajia saapui entisten sitä mukaa vaietessa. Lyhyt laulukausi, pienet reviirit ja epätarkat paikat lomakkeilla ovat osiaan vaikeuttamaan reviirimäärien arviointia tiheimmin asutuilla alueilla. Parhaat keskittymät: Toh Kemie-

Ristee 21Ä, Vär Niirala-Sääperi-Savikko 22Ä, Kes kk 6Ä, Kon Selkie 6Ä, Rää Haapasalmi 6Ä, Rasivaara 11Ä, Kit Juurikka 4Ä sekä Joe Iiksenvaaralla 4Ä ja Ukonlahden kartanolla 3Ä. Viitakerttusalueilta syrjässä olevasta Liperistäkin tippui seitsemän havaintoa.

Rytikerttunen (*Acrocephalus scirpaceus*) Naakkaakin niukemmin! 6.6. Joe Ukonlahti 1Ä (HK, AP) sekä 2.7. Rää Taitimenjärven SE-nurkka 1Ä (MH, TN). Lisäksi pari rengastettua lintua 29.5. ja 4.6. Joe Höytiäisen kanavalla (Juha Miettinen). Tiukempaa ruovikkokomppausta ja etenkin heinäkuussa, kun ruokokerttuset ovat vaienneet...

Rastaskerttunen (*Acrocephalus arundinaceus*) Ainokainen raksuttelija tuli tutuksi PK:n pinnamiehille 5.-29.6. Lip Mattisenlahdella (MH ym.). Paikalla saattoi olla kaksikin 'kutomakonetta'.

Tsemppiä kesälle 1993 ja havainnot mahdollisimman tarkoin paikkamäärityksin ja omin arvioin reviirien määristä lomakkeille.

Havainnoijat (lomakkeen palauttaneet alleviivattu): Markku Halonen (MH), Petri Hottola (PH), Harri Kontkanen (HK), Lauri Karttunen (LK), Heino Mertanen (HM), Seppo Mertanen (SM), Pertti Mähönen (PM), Toni Nevalainen (TN), Petri Palviainen, Ari Parviainen (AP), Auvo Piironen, Kauko Rouhiainen (KR), Jouko Räsänen (JR), Andreas Siivonen (AS), Ari Tanskanen (AT), Juha Valtanen (JV) ja Pentti Zetterberg (PZ).

Taulukko 1. Yölaulajien yhteismäärät 1992 Pohjois-Karjalassa. Kuntalyhenteet tulevat kunnan nimen kolmesta ensimmäisestä kirjaimesta, lajinimilyhenteet tulevat tieteellisen nimen suvun ensimmäisestä kirjaimesta ja lajinimen kolmesta ensimmäisestä kirjaimesta. Poikkeuksena Aris = luhtakerttunen. Yhteismäärien alla suluisuissa edellisvuoden (1991) yhteismäärät vertailun vuoksi.

	Bste	Raqu	Gchl	Ppor	Ccre	Llus	Adum	Aris	Asci	Aaru	Lnae	Lflu
ENO												
ILO												
JOE	1				1	20	12	2	3		11	
JUU				2							1	
KES				3		5	6	5				2
KII						3	3				1	
KIT	1	1		13	11	23	18	1			12	
KON				2		2	6					
LIE											1	1
LIP	4	1	1	19	1	27	7			1	8	1
OUT	3	1				1						
POL	1					2					2	
PYH		1		1		9	3	1				
RÄÄ	5			20	3	11	25	1	1		3	
TOH		1		3	2	26	42	6			11	
VAL												
VÄR				2	4	10	25	6			13	
yht.	15 (16)	5 (2)	1 (2)	65 (20)	22 (8)	140 (132)	147 (253)	22 (12)	4 (11)	1 (3)	63 (52)	4 (5)

(SELKÄ)LOKKEJA SUOJELEMAAN !

Risto Juvaste

Kirjoitus on mukaelma WWF-päivillä Lammilla 17.10 1992 ja LYL/BirdLife-muuttolintusymposiossa Helsingissä 4.3.1993 pitämistäni esitelmistä.

Useille ihmisille ajatus lokkien suojelutarpeesta on käsittämätön. Lokkejahan on kaikkialla, jopa kiusaksi asti toreilla, satamissa ja kaatopaikoillakin. Niitä pidetään jopa haittalintuina, joiden pesien ja poikasten hävittäminen on riistanhoitotyötä. Paikoin rauhoitettujen lokkien ja tiirojen pesien tuhoaminen on systemaattista ja jokavuotista. Asialla ovat olleet jopa väylämerkkien hoitajat.

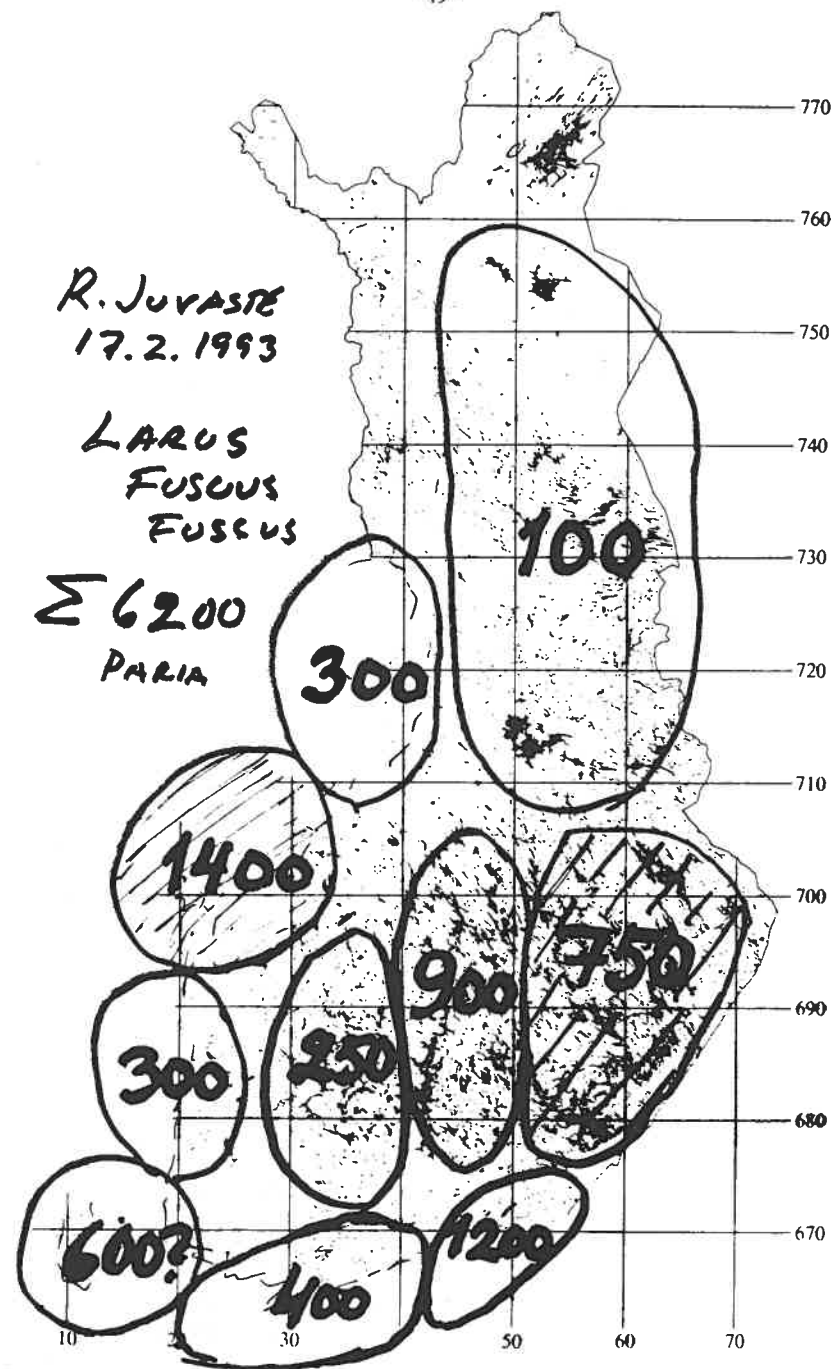
Näitä asenteita meidän tulisi ryhtyä muuttamaan. Tehtävä on haasteellinen, mutta olemme onnistuneet mm. joutsenen, sääksen ja merikotkan suojelussakin. Miksi emme voisi onnistua tässäkin, samalla koko suojelutarve-käsite saisi uuden laajemman merkityksen: ihmiset ymmärtäisivät, että kaikki lajit ovat suojelutarpeessa - eivät ainoastaan globaalisesti uhanalaiset. Koska lokit ovat vielä ryhmänä varsin runsaslukuisia, niin suojelullisesti kyseessä on uusi askel: paikallisen moniarvoisuuden säilyttäminen.

Lokit ovat ehkä näkyvimpiä lintuja kesäisessä maisemassamme. Kuinka kuolleita olisivatkaan vesialueemme ilman lokkeja ja tiiroja. Taivaan sinessä tai laivan perässä liitävät uljaat lokit edustavat lentotaitoa kauneimmillaan. Puhtaan valkeat lokit tuovat luonnon kauneutta ja eloa myös kulttuuriympäristöön ja jopa kaatopaikoille, jonne ihminen hautaa luonnonvaroja.

Em. asenteistako johtunee, että saaristo- eli selkävesilinnuston elinpiirien suojeluun on kiinnitetty varsin vähän huomiota. Meillä on suojeluohjelmia mm. soille, harjuille, lehdöille, rannoille ja jopa pienvesille. Lintuluotojen suojeluun ei valtakunnallisesti ole herätty, vaikka vesialueiden lisääntyvä virkistyskäyttökin uhkaa pesintää näillä haavoittuvilla luodoilla. Taloudellisesti ne ovat merkityksettömiä, mutta alueelliselle linnustolle usein korvaamattomia.

Vaikka mielestäni kaikki luotolinnut kaipaavat suojelua, niin selkälokki ansaitsee erityishuomiota. Tämä uhanalaisuudeltaan "silmälläpidettävä" laji on monessa mielessä ainutlaatuinen. Frakkipukuinen nimirotu on levinnäisyydeeltään suomalaisin lintumme. Se on sirosiipisin ja pisimmälle muuttava lokkilajimme ja samalla tyypillisimpiä ja puhtasverisimpiä selkävesilintujamme.

Selkälokki on yllättävästi vähentynyt erityisesti 80-luvulla. Itäisen Suomenlahden kannat ovat romahtivat noin puoleen viidessä vuodessa. Samoin on käynyt useilla suurjärvillä, mm. Suur-Saimaalla, Näsijärvellä, Vanajalla, Pohjois-Kallavedellä ja Suvasvedellä. Pohjois-Savon suurin kolonia (35 paria) hävisi kokonaan Suvasvedeltä. Onneksi ainakin Kokkolan-Merenkurkun kannat ovat pysyneet vielä vakaina. Myös Päijänteen kannat ovat vielä vahvoja. Koko Suomessa on viimeisen arvion mukaan noin 6200 paria, josta noin 1/3 pesii sisämaassa. Suomen ulkopuolella nimirotu pesii Baltiassa, Ruotsissa, Pohjois-Norjassa ja Karjalassa. Valtaosa mustaselkäisistä linnuista pesinee Suomessa. Selkälokki siis ansaitsee suojelua, mutta se on vaikeaa, jos lokkeja ei yleisesti suojella.

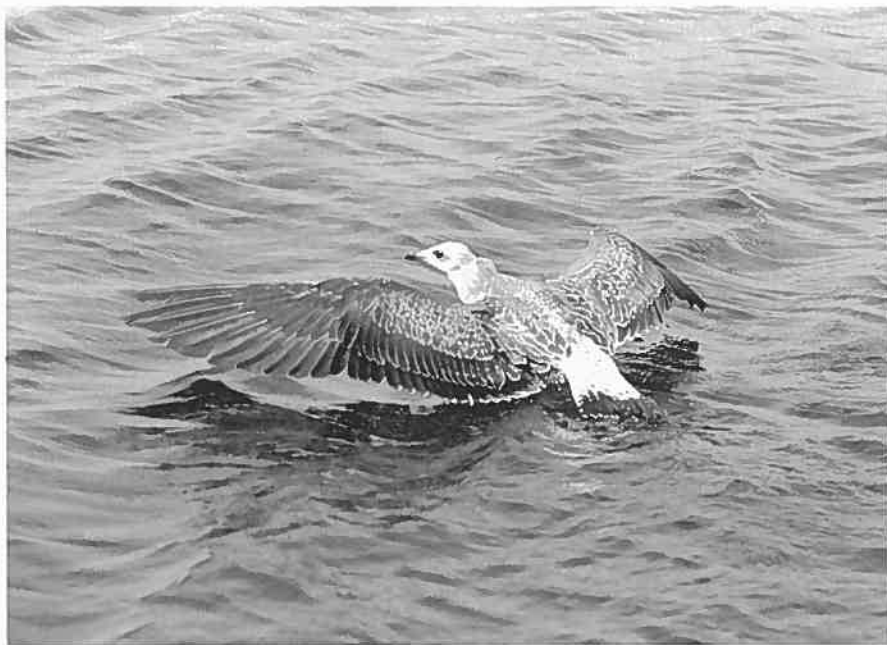

Kartta 1. Suomen selkälokki arvio 1993/R.Juvaste

Selkälokin poikanen suojelussa (Risto Juvaste)

Selkälokin lentokykyinen poikanen (Risto Juvaste)

TUE LOKKISUOJELUA
"Ollaan ystäviä"-tuotteilla

R.Juvaste on WWF:n tuella painattanut oheisia tarroja ja samalla kuvalla varustettuja markiisikasseja sekä paitoja. Tuotolla tuetaan paikallista selkälokin suojelututkimusta. "Ollaan ystäviä"-tuotteita saa LYL:stä tai R. Juvasteelta puh. 973-801293. "Luototarrat" ovat ilmaisia. Tarrat 1 mk/kpl, mainiot markiisikassit 30 mk/kpl, kotimaiset colleget 120 mk/kpl ja T-paidat 50 mk/kpl. Postitoimituksissa lisänä postikulut. Isommista määristä alennuksia. Risto Juvasteelta voit tilata myös PKLTY:n pikkulinnupönttöjä.

KIINNOSTAAKO LOKKILASKENTA SAIMAALLA ?

Tarjolla vapaamuotoista loppilaskentaa 15.5.-30.6) mm. Sulkavan, Puumalan, Kesälahden, Rääkkylän ja Vehmersalmen vesialueilla. Voit nauttia Suomen kesästä ja sinisestä Saimaasta ja tutustua kanssani rengastukseen. Jos haluat tehdä hommaa itsekseksi, niin voin maksaa siitä päivärahaa ja jopa jonkinlaista korvausta menetetyistä vapaa-ajasta. Voin järjestää veneen, varusteet ja kuljetukset. Huomattakoon, että laskennassa ei tarvita erityistä ornitologista ennako-osaamista (annan perusopastuksen). Hommaan voi heittäytyä vaikkapa viikoksi tai jopa pariiksi kauniiksi päiväksi (laskentaa ei tehdä huomolla säällä) jollekin em. vesialueista ... tai tulla mukaan muuten vain. Halutessasi voit päästä vaikka ultralennolle!

RAUHOITETUN, UHANALAISEN
SELKÄLOKIN
PESIMÄLUOTO
VÄLTÄ HÄIRINTÄÄ 1.5.-10.8.
Frakkipukuinen ja uhanalainen
selkälokki on suomalaisin lintumme.
Tietoja selkälokin pesinnöistä kerää:
Lintutieteellisten yhdistysten
liitto, PI 17, 18101 HEINOLA

LINTULUOTO
LINNUSTOTUTKIMUS
VÄLTÄ HÄIRINTÄÄ

Lisätietoja: _____

Lisätietoja: Risto Juvaste, Viljatie 8
80510 Onttola, p. 973-801293

LOKKIHARRASTUKSEN VAAROJA

Risto Juvaste

Kuvitelte miltä tuntuisi, jos sadan kilometrin vaudissa alamäessä autosi jarrut häviäisivät ja ohjaus alkaisi ravistaa ja muuttuisi täysin hervottomaksi. Yrittäisit turhaan käännellä ohjauspyörää auton lähestyessä ojaa...

Vastaavan elämyksen sain kokea viime elokuussa ultrallani. Olin noussut Höytiäisen kanavan suulta testaamaan lainaradiota ja uutta headsettiäni sekä niihin kytkettyä nauhuriä lokkien poikelaskentoja varten. Ukkospuuskien takia olin laskeutunut tunniksi tuttavien mökille, josta olin palaamassa takaisin. Olin Pyhäselän yllä "pitkässä finaalissa", korkeutta noin 400 jalkaa ja nopeutta noin 65 mailia tunnissa. Ukkosen jälkeinen ilta oli ihana. Laskemaan asettuvan auringon säteet kultasivat vastarannalla hämmöttävän Joensuun.

Yhtäkkiä sauva alkoi rajusti tempoa. Ensi ajatukseni muistan hyvin: "Peräsin on rikki! Tehot pois, nokkaa alas ja pakkolaskuun." Muistikuviani olivat myös: "Ohjaus ei tottele.. nokka osoittaa kohti vettä.. nyt mennään.. pitää yrittää vielä..". Sitten tullessani tajuihini: "Olenko ehjä? Uppoako tämä? Irti vöistä ja ulos!"

"Risa Ultra" (Risto Juvaste)

Päästyäni kellukkeelle hahmotin tilannetta: "Niska ja selkä arkoja, mutta ei ilmeisesti vakavaa. Kone kelluu nätisti, vain pari pussia rikki." Minulla ei siis ollut välitöntä hätää, vaikka olin lähes yksin Pyhäselällä. Kaukana meni hinaaja, mutta sieltä tuskin nähtiin mitään. Heiluttelin käsiäni ja huusin apua. Täysin hiljaista. Huusin radioonkin hätäkutsua, vaikka tiesin sen olevan turhaa, sillä torni oli mennyt jo kiinni, eikä radio lähettänyt kunnolla ilmastakaan. Alkoi hämärtää ja olin jo valmistautumassa ajatukseen tunteja kestävästä melonnasta rantaan, kunnes kaukaa Joensuusta lähestyy vene. Huidoin ja heilutin, mutta vene näytti menevän ohi noin puolen kilometrin päästä. "Eikö ne katsele ympärilleen? - jospa katsoisivat edes taakseen", ajattelin ja jatkoin huitomista. Lopulta vene pysähtyi noin 45° ohisektorissa ja kääntyi kohti. "Pelastuin!"

Seuranneissa tutkimuksissa todettiin, että kone oli ilmeisesti itseioennut syöksyn lopussa ja iskeytynyt veteen loivahkossa kulmassa. Kellukkeet olivat vaimentaneet iskua ennenkuin pohja törmäsi veteen. Osa pohjakatteesta jäi Pyhäselän pohjaan, paljon putkea tahtui ja vääntyi, mutta mm. siivet säilyivät vähäisin vaurioin. Istuin hajosi allani, mutta minä säilyin hengissä kuin ihmeen kaupalla. Niskani oli tiukoilla, mutta entä jos minulla olisi ollut kypärä...? Kypäräpakon poistaminen ultralentäjiltä oli hyvä ratkaisu.

Putoamisen syynä oli flutteri, aerodynaaminen ja elastinen värähtely. Rajun flutterin seurauksena ilmeisesti sauvaliikkeen vaijereille välittävä väliakseli petti ja ohjattavuus katosi. Ilmailulaitoksen selvityksissä on sittemmin ilmennyt, että ainakin kahdella vastaavalla koneella on esiintynyt pakkolaskuun johtanut flutteritilanne.

Se siitä ... viimekesänä oli tarkoitukseni lentää paljon lokkilentöjä ultralla erityisesti toukokuulla (ks. Lintumies 3/1992). Tällöin lokkiemot vielä istuvat pesillä. Moottoriasennuksista viime vuosikin meni tältäosin hukkaan. Kokemukset olivat kuitenkin keskikesälä niin mahtavia, että minun on yritettävä vielä ainakin kerran. Niinpä olen hankkinut uuden Beaver RX650- koneen tämän kevään lokkilaskentoja varten. Pitäkää peukkuja, kyytiinkin pääsee!

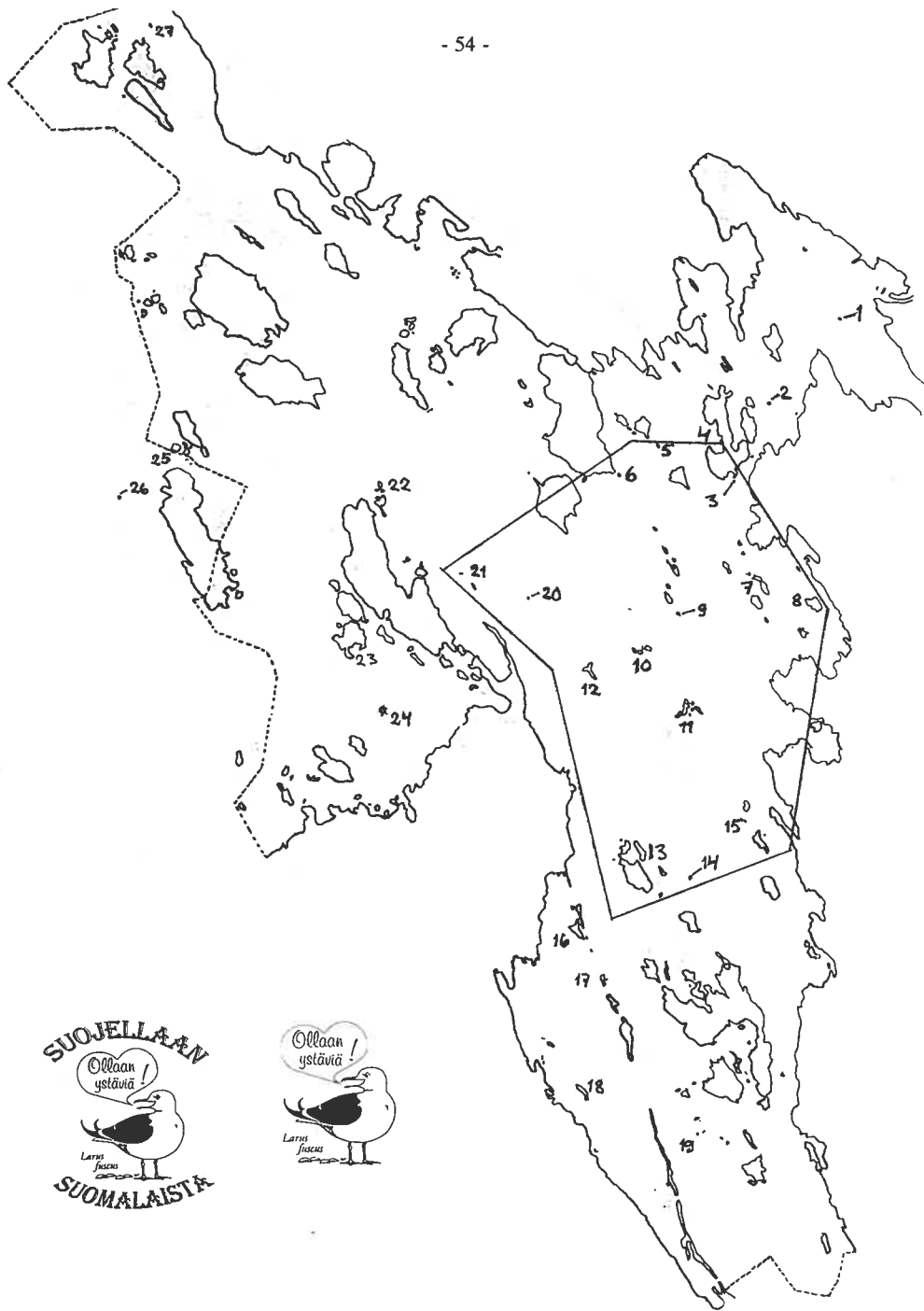
Huom. Kirjoitus on muunnos Ilmailu 2/93-lehdessä olleesta jutustani.

PIELISEN SELKÄLOKIT

Esko Lappi

Viime vuosina on todettu selkälokin vähentyneen ja pesivien parien pesintätuloksen heikentyneen sekä merialueilla että sisävesillä. Uhanalaisten eläinten ja kasvien suojelutoimikunnan mietinnössä 1985:43 laji sijoitettiin ryhmään St = silmälläpidettävät, taantuneet. Seurantatoimikunnan mietinnössä 1991:30 tilanne on lajin kohdalla ennallaan. Ns. selkävesiprojektin merkeissä on pyritty tarkkailemaan selkälokkia tehostetusti.

Koska olen tarkkaillut Pielisen lokkeja ja tiiroja sekä muuta selkävesilajistoa jo 1950-luvulta lähtien, esitän seuraavassa havaintojeni pohjalta yhteenvedon. Havaintoalueena on ollut Pielisen Lieksaan (ent. Pielisjärvi) kuuluva osa. Vuodesta 1968 lähtien olen havainnoinut Pielisen keskiosaa, Siikaselkää ja Suurselkää, vuosittain lähes samanlaisella tehokkuudella. Kuitenkin yhden säilyttävän vaihtelevan kesäkauden aikana "laitakaupungin" vedet ovat jääneet vähemmälle huomiolle. Pääpaino on selkälökissa, mutta esittelen tietoja myös harmaa- ja naurulokista sekä kalatiirasta.

Kartta 1. Pielisen lakkiluodot (tarkempi selitys tekstissä).

Käyn seuraavassa läpi loppien pesimäluodot ja -saaret lähtien Mönninselältä ja edeten selkävedet järjestyksessä Mahonselkä, Siikaselkä, Suurselkä, Purjeselkä, Saviselkä (Hattuselkä) ja Ristiselkä. Selkävesien rajanveto on usein epämääräistä, enkä ota siihen tiukkaa kantaa. Saaren tai luodon nimen yhteydessä mainittu numero viittaa karttaan 1. Koko tarkkailujakson olen myös rengastanut loppien ja tiirujen poikasia ja esitän myös siitä tietoja. Niistäkin on selvästi nähtävissä selkälökin taantuminen sekä eräät muut lajiston runsaudessa tapahtuneet muutokset.

Mönninselkä

Törönsaari (1) Mönninselällä Timitranniemen ja Ikolanniemen puolivälissä on vilkkaan veneliikenteen vaikutuspiirissä. Tämä kallioinen ja kivikkoinen luoto ei liene tuottanut muutamaan kymmeneen vuoteen yhtään lokin tai tiiran poikasta. Kinahmosalmen Lieksan puoleisessa päässä oleva Lakkiluoto (2) on nimensä mukaisesti aikaisemmin ollut myös selkälökin suosima. Tämän lajin pesäluotona sen voinee katsoa autioituneen jo 1970-luvulla lopullisesti. Muistiinpanoissani on hylätyt selkälökin pesät vuosilta 1960 ja 1974. Useina vuosina on tällä puuttomalla kallioluodolla pesinyt tai yrittänyt pesintää jokin yksittäinen kalalokki- ja kalatiirapari. Harmaalokki pesi tällä luodolla jo 1967. Harvakseltaan, mutta ei joka vuosi, luodolla on pesinyt naurulokkeja, esim. 1982 kymmenkunta paria. Mönninselän piirissä huvila-asutus on suhteellisen tiheää, mistä syystä tämä luoto on liian rauhaton.

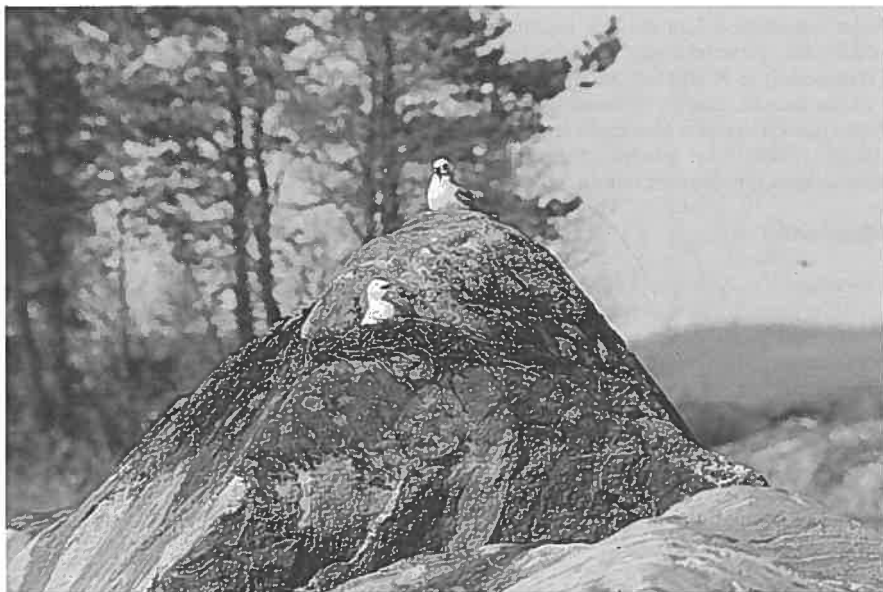
Kinahmosalmen Suurselän puoleisessa päässä Havatanluodolla (3) lienee aikoinaan pesinyt selkälökkikin, mutta varmistettua pesintää tästä lajista ei minulla kuitenkaan ole. Nykyisin luodolla pesii keskimäärin 1-2 kalalokkiparia ja 2-3 kalatiiraparia kesässä. Kinahmosaaren karikkosella ja louhikkosella salmirannalla pesii useita kalalokkipareja.

Mahonselkä

Kinahmosaaren länsiranta kuuluu Mahonselän piiriin samannimisen saariryhmän ollessa nimen antajana. Mahonsaarten ympäristö on hyvin karikkoinen sopien kalalokeille. Kinahmosaaren Laajalahden (4) suulla, pohjukassa ja pohjoisnurkassa on useita pikkuluotoja sekä ruovikkolahtia, joilla pesii vuosittain useita kalalokkipareja. Laajalahden eteläisellä suuluodolla selkälokki yritti pesintää vuonna 1974 huonolla menestyksellä. Nykyisin tällä luodolla on vuodesta 1984 lähtien pesinyt harmaalokki. Lisäksi luodolla on jo pitkään pesinyt kalatiirakolonia, suuruudeltaan 7-12 paria.

Mahonsaaren lounaispuolella olevalla somerikkokarilla (5), jossa kasvaa harvakseltaan pajupensaita, yritti selkälokki pesintää 1973. Tuolla kerralla todennäköisesti vedennousu tuhosi pesän. Mikäli alkukesän tulva ei peitä koko karia, pesii sillä kalatiirayhdyskunta. Kolonian koko vaihtelee muutamasta parista kesän 1979 12 pariin. Karikolla on joskus poltettu juhannuskokkona isohko kasa autonrenkaita, mistä on jäänyt jäljelle vahvikelankakieppejä. Tiiranpoikasia tuhoutuu soikeutuneina lankojen sekaan kuitenkin onneksi hyvin harvoin.

Mahonselän etelänurkalla lähellä Sipolansaarta on luoto, jonka nimi peruskartassa on Mikonpaavo eli Kaksipuinen (6). Luodolla pesii silloin tällöin kalalokki ja kalatiira, mutta ihmisen taholta tapahtuneen sen verran häirintää, että pesimistulos on usein heikko. Ainoa selkälökin pesintäyritys on vuodelta 1979. Lentopoikasiksi saakka ei tässäkään onnistuttu. Tämän parin kahdesta munasta toinen oli poikkeavan muotoinen, hyvin pitkulainen ja vaaleanvihertävä.

Kalalokkipari pesäkivellään (Esko Lappi)

Kalatiiran poikanen vuosimallia -83 (Esko Lappi)

Siikaselkä

Kinahmosalmen suulla laivaväylän itäpuolella sijaitsevat Konttiluodot - kaksi korkeata mäntyä kasvavaa kallioista saarta - ja Matikkasaari. Kun sotien jälkeen toiseen Konttiluodoista majoittui eräs paikallinen ammattikalastaja, ei lokkeja ole näillä saarilla säännöllisesti enää pesinyt.

Siikasaaret

Siikasaariin (7) kuuluu 2 saarta, sisempi (pohjoisempi) ja ulompi (eteläisempi) Siikasaari, molemmat metsäpeitteisiä. Sisemmän saaren luoteispäässä on kallioinen kaksoisluoto, jonka linnuista on ensimmäiset havaintoni vuodelta 1957, jolloin jo selkälokki pesi, samoin kahtena seuraavana vuotena. Pesä oli aina vakiopaikalla, kaatuneen, elävän männyn tyvellä. Vuodesta 1968 lähtien olen seurannut luotoa säännöllisesti vuosittain. Selkälokki on pesinyt luodolla yhden parin voimalla 1978 saakka, kunnes harmaalokki lopullisesti valtasi luodon käyttöönsä 1982 lähtien. Kalalokki pesii yleensä 1-2 parin voimalla sekä kalatiirvoja 5-10 paria. Muutamina vuosina on muutama naurulokkipari pesinyt myös. Sateisena kesänä 1981 yritti pesintää kaatuneen männyn tyvipuolen alla karikukko. Pesä tuhoutui kuitenkin munavaiheessa.

Sisemmän Siikasaaren koillisrannalla on korkeahko kallioluoto, jonka olen omista papereistani nimennyt lähimmän kesämökin mukaan Vitikaisenluodoksi. Tällä luodolla 1960-70 luvuilla selkälokki pesi pari-kolme kertaa, kunnes tämänkin luodon valtiaaksi nousi harmaalokki, jolla on nykyisin lähes joka kesä pesä luodon huipulla. Myös kalalokki ja muutama kalatiira pesii edelleen. Siikasaarten kolmas harmaalokkipari pesii uloimman saaren päässä tietyllä isolla kivellä. Vielä 1970-luvulla jokin yksittäinen selkälokkipari pesi samoilla tienoilla kalliolla tai metsäkivellä, mutta tämäkin tapa on jäänyt pois. Matala Lämsänluoto houkuttaa muutamaa kala- tai naurulokkia pesintään, ellei tämä matala karikko peity kokonaan veden alle.

Korpi- ja Hiekkasaaret

Korpisaari (8) on lähinnä mannerrantaa oleva suurehko saari, jonka jäkäläisellä rantakalliolla selkälokki pesi viimeksi 1979. Ulompana sijaitsevan harjumaisen Hiekkasaaren viereisen Hiekkasaarenluodon viimeinen selkälokkipesintä oli vuonna 1976. Jostain syystä se ei nytemmin kelpaa kalalokillekaan. Luodon ja Hiekkasaaren välisen salmen isolla kivellä pesii joko kalalokki tai harmaalokki. E.m. Korpisaaren kallioisilla ja karikkoisilla rannoilla pesii joka kesä viittisen kalalokkiparia.

Siikaselän mannerrannoilla, erikoisesti Petroniemen ja Siikaniemen louhikkorannoilla ja tässä nimeämättömillä karikoilla pesii vuosittain arviolta 20 kalalokkiparia.

Suurselkä

Vaarapahtaiden ja läheisten Haarapahtaiden mökittyessä sotien jälkeen harvakseltaan on lokkien pesimäluodoksi oikeastaan jäänyt vain laivaväylän varressa oleva Kummeliuoto (9). Muistiinpanoissani on merkitty tältä luodolta pesivä selkälokki jo vuodelta 1949. Selkälokki pesi säännöllisesti kummelin juurella mm. vuosina 1956-59. 1960-luvulta on pesinnästä varmistetut havainnot kolmelta vuodelta, mutta 1973 jälkeen selkälokki ei ole enää pesinyt. Eloton tämä lintuluoto ei ole nytkään. Naurulokki on pesinyt joka vuosi 1988 lähtien. Parimäärät vaihtelevat rajusti vuosittain, 1988 15, 1989 7, 1990 1, 1991 31 ja 1992 55 tarkasti laskettua munapesää. Kalatiira on pesinyt lähes joka kesä vuodesta 1969 lähtien vaihdellen myös paljon alle viidestä parista vuoden 1990 34 pariin. Monena vuonna on ollut vielä 1-2 kalalokkiparia, mutta harmaalokin pesintä vain kolmena kesänä 1970-luvulla.

Lokkiluotojen herra - selkälokki! (Esko Lappi)

Repalepahtaat (10) koostuvat normaaliveden aikana neljästä saaresta/luodosta ja yhdestä karikosta. Suurimmalla saarella on 1 kesämökki. Saaret ovat ns. jakokunnan omistuksessa. Selkälokeille mieleisin saari on ryhmän läntisin, korkea kalliosaari, jossa kasvaa harvakseltaan keskikokoista männikköä. Saaren eteläpäässä lähes korkeimmalla kohdalla on järeiden kivipaasien muodostamaa louhikkoa. Pesät ovat yleensä sammaleisten paasien välissä niin matalalla, että hautovalla emolla ei liene kovin suurta näköalaa ympäristöön. 1970-luvulla selkälokki pesi ainakin kuutena vuotena. Muistiinpanoista käy ilmi, että vuosikymmenen jälkipuoliskolla pesinnät epäonnistuivat lähes säännöllisesti. Useana vuonna munapesye oli rikottu. Laji pesi todennäköisesti myös ainakin vuosina 1983-86, mutta poikasia en löytänyt. Joinakin vuosina pesintä on tapahtunut keskimmaisissa saarissa. Viime vuosinakin saaren vaiheilla on liikuskelut joitakin aikuisia yksilöitä, jotka eivät juuri varoittele. Saarten silokalliorannat ja sammalkalliotasanteet houkuttelevat kalastajia ja auringonpalvoja, joilla on todennäköisesti oma osuutensa selkälokin vähentyneeseen pesintätulokseen.

Kahden edellisen selkäsaariston tavoin Orisaaretkin (11) ovat jotain tummaa kiveä (diabaasia?), mikä paikoin näyttää nousevan pystyinä pahkuina Pielisen pohjasta. Vanha saarten nimikin on Oripahtaat. Keskellä on pohjois-eteläsuunnassa oleva pääsaari, minkä pohjoiskärki alkukesän tulva-aikana on yleensä erillinen. Pääsaaren itäpuolella on kaksi pienempää saarta ja länsipuolella kummelisaari. Kaikki saaret ovat kallioisia ja metsäpeitteisiä. Pääsaarella on yksi kesämökki. Lisäksi ryhmään kuuluu ainakin 3-4 erillistä kallioluotoa, joista kaakkoinen kulkee omissa muistiinpanoissani epävirallisella nimellä "Dinoluoto" sen tietyistä kulmista katsottuna jymyliskoa muistuttavan muodon takia.

Orisaaret on selkälokeille ihanteellista pesimisympäristöä, missä laji on sinitellyt viime vuosiin saakka. Saaret ovat olleet säännöllisen tarkkailun kohteena 1968 alkaen. Parhaimmillaan saarten selkälokkikanta käsitti 4-5 paria, kaikki hajaantuneena ykköspareiksi eri saarille. Mitään kolonian tapaista en koskaan löytänyt. Pääosa pareista pesi tämän lajin tavoin metsässä. Pääsaaren eteläpäässä puiden katveessa on suuria sammal- ja jäkäläpeitteisiä kivenlohkareita. Harmaalokki siirtyi pesimään samaan ympäristöön 1976 lähtien lähes säännöllisesti. Useina vuosina nämä lajit pesivät rinnakkain siten, että harmaalokit (1-2 paria) tekivät pesänsä isoimpien kivien päälle hyvin näkyvästi. Selkälokin pesiä oli etsittävä louhun reunoilta matalalta lohkaisten välistä niinkuin

Repalepahtailakin. Pääsaaren keskiosista ja pohjoispäästä sekä itäisimmältä saarelta ja Kummelisaarelta pesät löytyivät avoimemmin metsästä suurten mäntyjen juurelta. Itäisin saari autioitui selkälokkien osalta jo vuosia sitten. Pesivien parien määrä on viime vuosina vähentynyt 1-2 pariin ja pesinnän onnistuminen on usein jäänyt epäselväksi. 1989 sain viimeksi rengastusikäisiä poikasia kiinni. Harmaalokki on pesinut pääsaaren lisäksi myös Dinoluodolla ja pohjoisimman pikkusaaren korkealla avokalliolla. Tämän lajin vuotuinen parimäärä on nykyisin melkein säännöllisesti kolme. Orisaarilla pesii myös kymmenkunta kalalokkiparia, joiden pesintätappiot ovat monena kesänä suurehkot jo tulvatuhojen takia. Dinoluodolla ja pääsaaren länsipuolen parilla kallioluodolla pesii kullakin kalatiiroja muutamin parein. Vuodesta 1981 lähtien Dinoluodolla on pesinyt joitakin naurulokkeja aluksi epäsäännöllisesti, enimmillään 1991 31 sekä 1992 55 paria.

Kaiskuniemen tyven tasalla n. 2 km mantereen rannasta itään sijaitsee Mustasaari (12). Nimen mukaan kivilaji on hyvin tummaa. Kartalla saari näkyy yhtenäisenä, mutta kaakkoispää on hyvin kapean ja kivikkoisen salmen muusta saaresta erottama. Saarella ei ole kesämökkejä. Selkälokkit asuttivat jo 1970-luvulla kaakkoispäätä, ja 2-3 parin pesät löytyivät säännöllisesti saaren sisäosan männiköstä kauniisti suurten mäntyjen tyvelle tai matalille kiville sijoitettuna. Pesintä oli kutakuinkin säännöllistä aina vuoteen 1987 saakka, jolloin täälläkin pesinnät epäonnistuivat ja rengastusikäisiä poikasia ei enää löytynyt. Kaakkoispään vaiheilla pesii edelleenkin muutama kalalokkipari ja yksi harmaalokkipari rannan isolla kivellä. Saaren luoteispään tummat, korkeat rantakalliot eivät ole koskaan houkutteleet lokkeja pesimään.

Romonsaarten (13) saariryhmä sijaitsee Loma-Kolin kohdalla. Pääsaari on varsin suuri ja sen pohjoispään ympärillä on 2-3 pienempää saarta. Näiden keskelle jää lähes pyöreähkö laguuni. Idempänä on vielä yksi pikkusaari. Kaikki saaret kasvavat metsää ja ovat hyvin kallioisia ja kivikkoisia. Myös rannat ovat samantapaista kalliokkoa lähes kaikkialla. Saarten ympärillä on noin neljä erillistä kallioluotoa ja yksi matalahko laakea puuta kasvava luoto ja lukematon määrä kareja. Kun luodoilla ei ole kartassa virallisia nimiä, olen ne omissa muistiinpanoissani erottanut toisistaan numerokodeilla Romonluoto 1-5. Saarilla on pari kesämökkiä.

Saariryhmän luoteisnurkassa on komea korkea kallioluoto, jossa selkälokki pesi havaintojeni mukaan lähes säännöllisesti kahden parin voimalla 1957-1969. Tämän jälkeen linnut hylkäsivät tämän luodon. Pidän hyvin mahdollisena ihmisen aiheuttamaa häirintää, sillä vain muutaman kilometrin päässä Merilänrannasta on turistin helppo soutaa tai meloa sinne. En ole koskaan todennut jälkiä varsinaisesta tuhoamisvimasta, mutta aralle linnulle riittää tahatonkin häirintä. Tällä luodolla pesi 1983-85 naurulokkeja, ensimmäisenä vuonna 45 paria, muina vuosina vain muutama pari. Aikavälillä 1968-1985 pesi seitsemänä vuotena kalatiiroja keskimäärin 10 paria. Viime vuosina pesintä on ollut epäsäännöllistä.

Myötäpäivään saariryhmän ympäri kuljettaessa tulee vastaan koillisnurkassa luoto numero 2, edellistä pienempi ja matalampi kallioluoto. Tällä luodolla pesi myös yksi selkälokkipari, mutta tämäkin paikka autioitui jo 1970-luvun alkupuoliskolla selkälokin osalta. Tämän jälkeen on luodon asukkeihin kuulunut vaihtelevasti harmaalokki, kalalokki ja 7-8 kalatiirparia.

Romonluoto 3 on matalampi metsäpeitteinen ja kivikoinen luoto. Noin 25 tarkkailuvuoden aikana kalatiiroja on pesinyt seitsemänä vuotena keskimäärin 3-4 paria sekä naurulokkeja viitenä vuotena, enimmillään 1984 50 paria. Tältä luodolta saattaa jokin pesä jäädä joskus huomaamatta. Luodolla ja sen ympäristössä ja muuallakin Romonsaarten karikoilla ja rannoilla pesii runsaasti kalalokkeja yksittäisparein. En ole koskaan pystynyt yhden kesän aikana löytämään kaikkia kalalokin pesiä, mutta eri vuosien

kokemukset yhdistäen arvioin kalalokin parimäärän voivan parhaimmillaan olla ainakin 15 paria.

Romonluoto 4 on pieni kallioluoto, mikä puuttuu jostain syystä merikortista kokonaan, mutta löytyy paruskartoista. Luodolla pesii useimpina kesinä 5-6 kalatiiraparia, eräinä vuosina myös muutama naurulokki. Tästä luodosta ja pääsaaresta kaakkoon on metsäinen pieni nimetön saari, jonka itärannan tietyllä isolla rantakivellä on 1980-luvulta lähtien pesinyt säännöllisesti yksi harmaalokkipari. Harmaalokkeja tässä saaristossa pesii vuosittain 3-4 paria, kaikki yksittäin.

Saariryhmän Kolin puolella on luoto n:o 5, joka on viime vuodet ollut useimmin autio. Sillä pesi 1983-85 naurulokkikolonia, kahtena ensimmäisenä vuotena 50 kumpanakin. Kalatiirajakin on sillä pesinyt vain joinakin vuosina muutama pari.

Selkälokin pesimäpaikoista pitää vielä mainita saariryhmän luoteisnurkassa olevan pikkusaaren rannan parikymmentä metriä korkea kallionkupura, jonka laella on viimeksi 1983 ollut pesä poikasineen. Tämän jälkeen kallion päällä on pesinyt silloin tällöin harmaalokki.

Romonsaarista pari kilometriä itään sijaitsee Timosenluoto (14), joka voitaneen lukea myös kuuluvaksi Romonsaariin. Saari on metsäpeitteinen ja hyvin kivinen ja karikoinen. Saarella pesii keskimäärin 2-3 kalalokkia, 1-2 harmaalokkia ja aiemmin myös selkälokkipari.

Vuonislahden edustalla Petro- ja Raapionsaaren välissä on useita kivikkoisia luotoja, joita ei ole nimetty kartassa virallisesti. Olen kutsunut niitä Raapionluodoiksi (15). Läntisintä, lähimpänä laivareittiä olevaa kallioluotoa olen nimittänyt Salmiluodoksi. Raapionsaaren pohjoiskärjessä on vielä yksi lokkien asuttama kallioluoto, samoin Lamposaren pohjoispuolella. Ainakin 1970-luvulla Raapionluodoilla pesi epäsäännöllisesti 1-2 selkälokkiparia kalatiirujen ja kalalokkien seassa. Pesintäryitykset jatkuivat 1980-luvulla, mutta pesintätulos lienee ollut useimpina vuosina heikko. Raapionsaaren pohjoispään luodolla oli 1992 onnistunut pesintä. 10.7. sai 2 isoa maastopoikasta renkaan jalkaansa. Ns. Salmiluodolla on ollut useina vuosina pienehkö, alle 10 parin kalatiirakolonia

Hiekkasaarten (16) kaunis harjusaarten ryhmä on Koli-Liekksa laivareitin varrella. Se on valtion omistuksessa ja kuuluu Kolin kansallispuistoon. Saarten rannat ovat hiekkaa ja somerikkoja. Hiekkasaarilla ei pesine vakituisesti lokkeja. Harjuselänteiden jatkeena eteläkaakossa putkahtaa pinnalle parin aarin laajuinen Tappi-niminen luoto. Sillä kasvaa muutamia puita ja rannalla on tyypillinen leppävyöhyke. Tappi lienee ikivanha selkälokin pesimäpaikka, vaikkakin omat havaintoni alkavat vasta vuodesta 1983. Selkälokkeja saarella on pesinyt 3-5 paria, ja pesintä on jatkunut viime vuosiin saakka. 13.6.92 löytyi 4 munapesää, 3 + 2 + 1 + 1 munaa. 10.7 löytyi kuitenkin vain yksi kuollut poikanen ja emot varoittelivat vaimeasti. Pesintätulos oli siis heikko. Kalalokkiparia lukuunottamatta ei saarella pesi muita lokkilintuja. Saari sopii huonosti leiriytymiskohteeksi, joten häirintää ei paljon tapahtune.

Purjeselkä

Hiekkasaarista eteläkaakkoon jatkuu harjusaarten jono. Ensin on pieni Välisaari (17), sitten kaksi Korppisaarta, pitkä katkeileva Purjesaari ja lopuksi Laitosaari, joka ulottuu Lieksan ja Enon rajalle saakka. Todennäköisesti ainakin Välisaarissa pesii ajoittain yksi selkälokkipari. Muut saaret ovat jääneet erittäin vähälle lokkien tutkimisen kannalta. Risto Juvaste ei ole löytänyt näiltä saarilta myöskään lokkeja pesivänä.

Sikosaari (18) on edellä mainitun harjusaarten jakson Kolin puolella Mäkrävaaran edustalla oleva metsäinen, korkeahko kalliosaari. Sen pohjoispäässä asustaa eteläisen Pielisen merkittävin suurlokkikolonia. Omat havaintoni tältä saarelta ovat vähäiset. Risto Juvasteen mukaan saarella on viime vuosina pesinyt 6-8 selkälokkiparia ja 8-10 harmaalokkiparia. Harmaalokkien määrä on lisääntynyt. Kalalokkipari asuttaa saaren eteläpäätä. Saaren pohjoispää, missä suurin osa lokeista pesii, on valtion maata.

Kelvän- ja Rääkkyensaaren eteläpuolella olevat Kalkut (19) ovat vanhoja selkälokin pesimäluotoja. Idempänä Hupelinsaareen päin oleville kahdelle kalliosaarelle on rakennettu kesämökkit. Lounaisilta Kalkuilta olen merkinnyt muistiin selkälokin munapesät jo vuosilta 1957 ja 1959 ja tämä laji pesi niillä ainakin vielä 1976-77. Risto Juvasteen mukaan saarilla pesii nykyisin n. 10 parin kalatiirakolonia ja useita kalalokkipareja. Tiiraja en havainnut pesivänä 1950 ja -70 luvuilla. Kelvänsaarten karikkoisilla vesillä pesinee runsaasti kalalokkeja ja jokin harmaalokki, mutta tarkemmat laskennat puuttuvat.

Hattusaaren ympäristö ja Saviselkä (Hattuselkä)

Orikallio (20) on yksinäinen matala kallioluoto aavan selän keskellä Kaiskunniemen kärjen tasalla. Siellä on selkälokki pesinyt vain vuonna 1959, jolloin löysin sieltä kolmimunaisen pesän. Normaali vuosina luoto peittyi kesätulvan alle ja tulee näkyviin loppukesällä veden laskiessa. Tämän takia lokkien pesintä siellä on tilapäistä.

Hattusaaren keskiosan paikkeilla Suurselällä nousee vedestä kaksi pientä somerikkosaarta Kaiskunniemen harjun jatkeena. Niitä kutsutaan Kukkapurkkisaariksi (21). Eteläisempi niistä on pitkänomainen metsäinen harjusaari ja pohjoisempi lähes pyöreä somerikkosaari. Tietystä kulumasta kauempaa katsottuna ymmärtää niiden nimen täysin. Näiden saarten lokkien pesinnän tarkkailun aloitin 1968, minkä jälkeen käynnit ovat olleet jokavuotisia. Selkälokkien pesintä on keskittynyt lähes täysin Pienelle Kukkapurkille. 1970-luvulla tällä saarella pesi keskimäärin 6 paria/vuosi. Lisäksi usein yksi selkälokkipari pesi Ison Kukkapurkin pohjoispäässä. Kalalokkia lukuunottamatta muita lokkeja ei koko tarkkailukauden aikana ole pesinyt ja kalalokkikin korkeintaan 1-2 parin voimalla. Pienellä Kukkapurkilla tavataan jotain pienikokoista muurahaislajia. Usein muurahaisia suorastaan kuhisi pesäaineiksissa, ja ihailin emojen sinnikkyyttä istua hautomassa pesässä. Muurahaiset varmaan haittasivat keskenkasvuisten poikastenkin elämää. Kuitenkaan en koskaan päässyt varmuuteen siitä, että nämä muurahaiset olisivat olleet pääsyy kolonion työhempään tuhoutumiseen. Poikaskuolleisuus ei vaikuttanut mitenkään poikkeavalta. Joka kesä useat poikaset saivat renkaan jalkaansa aikanaan. 1984 pesintä oli kutakuinkin normaali ja parimäärä suunnilleen sama kuin aiemminkin. Seuraavana vuonna pesi 2 paria, mutta 1986 oli ensimmäinen nollavuosi poikasten suhteen. Jos pesintää oli yritetty, tuho kävi jo kesäkuun alkupuoliskolla. Missään vaiheessa en varmuudella voinut todeta ihmistä tuhon aiheuttajaksi. Kovin pitkäaikaista leirintää en paikalla pystynyt toteamaan. Myöskään 1992 ei pesintää tapahtunut.

Hattusaaren koillisnurkalla on Kanasaarten (22) ryhmä, jonka pohjoisimpia saaria kutsutaan Kummelisaariksi. Varsinaisen Kummelisaaren ympärillä on pari muuta pikkusaarta ja joukko luotoja ja karikoita. 1964 pesi eräällä pikkuluodolla selkälokki. Saariryhmän luodoilla pesii tavallisimmin muutamia kalalokkipareja sekä usein myös kalatiiruja. Näillä saarilla olen muutaman kerran todennut useampipäiväistä ajattelematonta leirintää, mikä on aiheuttanut häiriötä varsinkin kalatiiran pesinnälle. Mahdollisesti juuri tämän takia selkälokkikin on hylännyt paikan.

Hattusaaren lounaispuolella olevat Pentusaaret (23) ovat suurehkoja ja louhikkoisia metsäpeitteisiä saaria. Niiden ulkopuolella on joukko luotoja ja karikoita, joilla lienee ollut

lähes jatkuvaa selkälökkiasutusta, mutta en ole riittävästi havainnoinut tätä kolkkaa. Kesällä 1972 rengastin Pentusaaren vesiltä muutaman poikasen. Pesintä tapahtui Louhisaaressa.

Saviselän keskiosissa oleva Lokkisaari (24) on nimensä mukainen iki-vanha selkälökin ja muidenkin lokkien suosima saari. Metsäpeitteisen pienehkön saaren rannoilla on isoja kiviä, kareja ja luotoja runsaasti. Saaren ympäristö on pitkälle selälle saakka hyvin karikkoinen ja hankala liikkua tuulisella säällä. Vuosina 1958-62 saarella pesi todennäköisesti kymmenkunta selkälökkiparia, vaikkakaan en voinut lyhyillä käynneillä löytää kaikkia pesiä. Hankalista olosuhteista huolimatta rengastin sieltä joka kesä muutamia poikasista, kunhan olin paimentanut ne ensin saaresta ulommaksi selkävesille. Tavallisesti osa poikasista onnistuu uimaan kauemmaksi ja häviämään aallokon sekaan. Aivan joka vuosi en käynyt saarella. Ainakin 1970-luvun alkuun saakka pesintä jatkui samansuuruisena, kunnes saarelle rakennettu kesämökki varmaan vaikutti haitallisesti. Aivan kokonaan saari ei ole autioitunut vieläkään. 1987 rengastin heinäkuussa 2 selkälökin poikasta, eivätkä ne olleet ainoat. Jo 1959 saarella pesi 2 harmaalökkiparia. Tämä oli ensimmäinen oma havaintoni Pielisen pesivistä harmaalokeista. Luultavasti pesintä on alkanut jo aiemmin. Useita kalalokkipareja pesii vuosittain saaren karikkosisilla rannoilla.

Ristiselkä

Juuan kunnan puolella ison Satjangonsaaren ja Uramosaarten välisessä Uramonsalmessa (25) olevilla luodoilla on selkälökki pesinyt ainakin 1971 sekä Napaselän keskellä olevalla Napaluodolla (26) 1959 ja 1971 samoin Paalasmaan Kolmannensaaren eteläpuolisilla luodoilla 1959. Napaluoto on yksi varhaisimmista naurulökin pesäluodoista Pielisellä. 1971 siellä pesi alle 10 parin kolonia. Uramon-Satjangon seutua en ole pystynyt takseeraamaan tyydyttävästi.

Lieksaan kuuluvan Pielisen pohjoisnurkassa Nurmeksen rajan tuntumassa on Patvinsaarten ja Turakkasaaren ryhmä, mitä seutua en ole myöskään pystynyt tarkkailemaan säännöllisesti. Pienen Patvinsaaren pohjoispuolella oleva Kalliosaari (27) on kuitenkin ikivanha selkälökkipaikka. Luoto on korkeata kallioluototyyppiä, jossa kasvaa harvakseltaan muutamia matalia mäntyjä ja pensaikkoo. Jo vuodelta 1957 on muistiinpanoissani merkintä selkälökin pesinnästä. Tällä saarella on selkälökki pesinyt muutaman parin voimalla todennäköisesti säännöllisesti näihin päiviin saakka. Kesällä 1991 rengastin yhden poikasen ja 1992 löysin kahden kuolleen poikasen jäännökset, mitkä olivat nimenomaan tätä lajia. Luultavasti harmaalokki ei ole säännöllisesti pesinytkään tällä luodolla. Sen sijaan vaihteleva määrä kalalokkeja ja kalatiirjoja asuttaa saarta joka kesä.

Kartassa 1 on rajattu Pielisen keskinen alue (n. 80km²), jolta on kohtalaisen yhtenäinen seuranta ajalta 1968-92. Selkälökin pesimäkanta ylsi tällä alueella 1970-luvulla noin 30 pariin. Viime vuosina selkälökkia on pesinyt korkeintaan 5-6 paria, ja näistäkin osa on epäonnistuneita pesintöitä. Seurannan alkua ajoista lähtien harmaalökkikanta on vastaavasti samassa suhteessa voimistunut. Kuten edellä on käynyt ilmi, suuria kolonioita ei kummallakaan lajilla ole ollut. 1960-luvulla kalalokki ei ollut parimäärältään mitenkään ylivoimainen suurlokkeihin nähden, varsinkin jos huomioidaan vain onnistuneet pesinnät. Kalalökin sekä absoluuttinen ja että suhteellinen osuus lokeista on nykyisin reilusti aiempaa suurempi. Naurulokki aloitti luotopesinnät 1960. Aivan viime vuosina luodoilla pesivä kanta on hivenen taantunut. Kalatiirapopulaatio on jonkin verran runsastunut 1960-luvulta. Merilokkia ja pikkulokkia ei ole toistaiseksi löytynyt pesivänä luotoympäristöstä. Pikkulokki on pesinyt epäsäännöllisesti 2-3 parin voimalla Lieksanjokisuulla Kevätlahden naurulökkikolonioissa.

Selkälökki kurkistaa kiven takaa • Hannu Eskonen

Vuosina 1957-92 olen rengastanut Pielisen piirissä 2673 loppia tai tiiraa, valtaosan maastopoikasina ja vain muutaman yksilön loppiloukulla pyytäen. Vuoteen 1967 saakka rengastukset olivat hyvin vähäisiä. Seuraava taulukko kertoo myös muutoksista eri lajeilla.

	Lar arg	Lar fus	Lar can	Lar rid	Ste hir
1957-66	5	23	12	11	27
1967-76	7	73	42	68	218
1977-86	55	72	142	468	567
1987-92	42	15	98	320	358
6v					

Rengastuslöytöjä on harmaalokista 9 Pielisen ulkopuolelta eri puolilta Suomea sekä 1 Latviasta ja 1 Tanskasta. Kalalökkilöydöistä, joita on edellistä runsaammin, mainittakoon maastopoikasena rengastetun yksilön kontrollointi loppiloukulla lähellä syntymäluotoansa 4 vuotta myöhemmin. Selkälokeista on 10 löytöä kaikkiaan. Pari löytöä on kaakkoisesta suunnasta Volgan varrelta heti ensimmäisenä elinvuotena. Hattusaaren Kukkapurkeilla rengastettu poikanen ammuttiin lähes 15 vuotta myöhemmin harmaalokkina Kolin puolella. Naurulokista on kymmeniä löytöjä Suomesta, Pohjoismaista ja Länsi-Euroopasta. Nykyisin tulee erikoisesti Tanskasta useita kontroleja vuosittain, joissa ilmoitetaan rengas luetuksi kaukoputkella. Yli tuhannesta rengastamastani kalatiirasta olen saanut lähilöytöjen lisäksi 15 löytöä Afrikan rannoilta (Liberia, Norsunluurannikko, Ghana, Togo, Gabon, Zaire ja Etelä-Afrikka). Erikoisen antoisa rengastajan kannalta on ollut Kinahmosaaren Laajalahden tietty luoto, jonka osuus e.m. afrikkalaisista löydöistä on tasan kolmannes. Kaukaisin tiiralöytö on Intian Valtameren puolelta Natalin rannikolta.

Lintumies - Perusmies - Tosimies! • *Markku Halonen*